

І. М. Мовшевіч.

Перспективи використання Маріупільських нефелінів у склівному виробництві на Україні¹⁾

Бурхливе зростання народного господарства СРСР, величезне розширення всіх галузей промисловости й утворення на території СРСР ряду нових виробництв,—все це ставить величезний попит на різні види сировини.

Для того, щоб ці ростущі потреби в сировині були задоволені, треба шукати нові джерела сировини, використовувати посліди одних видів виробництва, як сировинні ресурси для інших виробництв, дошукуватись можливості замінити гостродефіцитні види сировини менш дефіцитними і т. д. Знайти ці шляхи й можливості для розширення сировинних ресурсів — це одно з першочергових і відповідальних завдань науково - дослідчої думки.

В ряді галузей промисловости, зокрема в склівній, виявилася надто гостра потреба замінити дефіцитні луги (соду) іншими видами сировини. У зв'язку з цим надто актуальною для науково - дослідчої думки стала проблема заміни гостродефіцитних лугів різними гірськими породами, що мали б у собі луги. До числа таких гірських порід, що можуть бути використані, зокрема в склівній промисловості, належить нефелін.

Розв'язавши проблему використання дешевих природних луговмісних мінералів, що можуть заступити в склівному виробництві дефіцитну соду, можна буде розширити сировинну базу цієї галузі промисловости і звільнити чималу кількість соди для інших галузей народного господарства, де замінити соду важко. Надалі та сода, що звільняється в наслідок заміни її нефеліном, могла б стати за джерело збільшення експортних ресурсів країни.

Питання про можливість вживання нефелінів з різних родовищ СРСР уже вивчалось і це вивчення дало позитивні наслідки.

Запаси нефеліну дуже великі й містяться на значній частині території Союзу: Хібіни на Мурмані, Урал, Сибір, Мінераловодський район на Кавказі, Україна і інш.

Український Науково - дослідчий інститут силікатної промисловости працював над вивченням можливості використовувати маріупільські нефелінові сієніти („маріуполіти”) в умовах роботи українських склівних заводів. Досліди над варінням скла на нефеліні на Мереф'янському склівному заводі ствердили можливість замінити соду й сульфат

¹⁾ За даними дослідів Науково - дослідчого інституту силікатної промисловости на Мереф'янському склівному заводі.

лугами нефелінів — сіенітів. Ці досліді показали, що нефелін має в собі лугів 11,18%¹⁾ і це дало можливість при дослідженні замінити нефеліном лугову сировину в шихті до 35,6% від загальної кількості. Ці досліді також показали, що коли в шихті є нефелін, то процеси варіння скла прискорюються — Приміром, при пересічній нормальній температурі (1460—1470°) цілком проварене й освітлене скло було готове через 2½-3 годин, проти нормальних на Мереф'янському заводі 4-х годин. Нефелінове скло скоро застигає при обробленні, що дає збільшення продукційности праці майстра на 5—8%.

Спроба варити скло на нефелінових сієнітах, зроблена на Мереф'янському заводі, позитивно розв'язала питання про можливість заміни лугуватої сировини нефеліном; разом з тим економічна вигідність (з погляду собівартости) цієї заміни не ствердилася: вартість одної тонни содової шихти, вживаної на цьому заводі, дорівнює 21 крб. 31 коп., а вартість нефелінової шихти—24 крб. 14 к. за тонну. Отже, різниця у вартості шихти,—в умовах роботи Мереф'янського заводу, дорівнює 2 крб. 83 коп., що здорожує вартість шихти на 11,3%²⁾.

Вартість шихти

(Вартість матеріалів для всіх обрахунків узято з Мереф'янського заводу)

	За контр. числами 1931 р.			Нефелінова шихта № 3		
	Ших-та	Вартість 1 тонни	Загальна вартість	Ших-та	Вартість 1 тонни	Загальна вартість
Пісок	100	2 крб. 13 к.	213 крб.	100	2 крб. 13 к.	213 крб.
Сода	22,4	85 " 75 "	1921 "	—	—	—
Сульфат	13,2	58 " 75 "	775 "	—	—	—
Крейда мелена . .	32	16 " 72 "	535 "	54,8	16 крб. 72 к.	916 крб.
Сульфит ²⁾	—	—	—	69,6	15 " 05 "	1038 "
Нефелін	—	—	—	106,2	53 " 40 "	5671 "
	167,6	—	3444 крб.	330,6	—	7838
За винятком вигару піску (волог.)	6,0	—	—	6,0	—	—
Разом, за винятком послідів . . .	161,6	—	3444 крб.	324,6	—	7838 крб.
Вартість однієї тонни складу . .	—	—	21 крб. 31 к.	—	—	24 крб. 14 к.

Однак, це збільшення собівартости шихти зовсім не обов'язкове і його можна позбутися, коли раціонально організувати виробничий процес.

Аналізуючи дані собівартости сировини, треба відзначити, що у вартість однієї тонни нефеліну (53 крб. 40 к.) увіходять, крім ціни на сировину (нефелін)—19 карб. 18 коп., також і витрати на обпал та промел його. На Мереф'янському склівному заводі під час дослідів

1) За даними лабораторії Мереф'янського склівного заводу. Аналізи інших партій маріупольських нефелінів, що їх достав Інститут силікатів від Укрмінералоб'єднання, показали, що нефелін має в собі Na₂O від 11,35% до 15,09%.

2) В зв'язку з тим, що під час дослідів на заводі не було сульфату, брали рубіжанський сульфит.

не було потужної мливної апаратури і тому, щоб полегшити промел, довелося ввести додатковий процес—попередній обпал нефеліну при температурі 1.000—1.100°. Вартість обпалу дорівнювала 16 крб. 88 коп. за тонну. На заводі також надзвичайно висока вартість перемолу—12 крб. 43 коп. Отже, від витрат на ці 2 додаткові операції вартість зросла на 29 крб. 31 коп. Теперішня вартість однієї тонни маріюпільського нефеліну—19 крб. 18 коп. франко завод (за звітною калькуляцією Мерев'янського заводу) має в собі ряд витрат, яких можна було б позбутися, раціонально налагодивши справу механізації добування та транспортування: гужовий перевіз нефелінових сієнітів від місця добування до ближчої залізничної станції Волновахи ¹⁾ (8—10 верстов) зараз коштує 4 крб. 80 коп. від тонни. Механізуючи транспорт, цю вартість можна б знизити до 25 коп. від тонни ²⁾, а механізуючи добування, знизити собівартість ще на 1 крб.

Надто ж значних результатів, в розумінні здешевлення вартости, можна досягти, якщо організувати перемел нефеліну в районі його добування, бо основна причина нерентабельности використання нефеліну полягає зараз у величезних витратах на промел його та зв'язаний з цим (через відсутність на заводах потужної мливної апаратури) процес обпалювання.

З ряду матеріалів видно, що вартість промелу нефеліну, якщо його гаразд налагодити, може бути доведена до 2-3 крб. за тонну ³⁾. Приміром, на Боржомському заводі вартість підвозу гужом, дріблення та промел спорідненої з нефеліном сировини—андезиту становить 2 крб. 45 коп. за тонну ⁴⁾. Вартість промелу нефеліну на Смердомському заводі Ленінградського тресту ⁵⁾ так само не перебільшує 1 крб. 50 коп. за тонну.

Отже, при раціональній організації добування маріюпільських нефелінових сієнітів, при механізації транспорту та концентрації перемелювання на кар'єрі, вартість нефеліну, згідно з нашими орієнтовними обрахунками, може бути здешевлена й доведена до 16 крб. 63 коп., а саме:

1) Теперішня вартість нефеліну (у травні 1931 р.) франко-Мерев'янський завод	19 крб. 18 коп.
2) Мінус вартість гужової приставки до ближчої залізн. станції Волновахи	—4 „ 80 „
3) Плюс скорегована вартість транспортних ви- трат при механізації транспорту	+0 „ 25 „
4) Мінус здешевлення вартости добування в на- слідок механізації	—1 „ 00 „
5) Плюс обчислену нами вартість промелу на місці добування	+3 „ 00 „

Ймовірна вартість 1 тонни нефеліну 16 крб. 63 коп.

Що такої вартости одної тонни нефеліну (16 крб. 63 коп.) досягти можна—це стверджує ряд авторитетних даних. Згідно з обра-

¹⁾ Див. статтю т. Готліба в журналі „Керамика и стекло“ №№ 11, 12 за 1930 р.

²⁾ Примірна вартість перевозу залізницею на 10 кілометрів—11 коп. тонна.

³⁾ В. В. Варгін „Применение нефелиновых сиенитов Мурмана в стеклоделии“, стр. 36—56.

⁴⁾ П. Н. Григор'єв, журн. „Керамика и стекло“ № 5, стор. 185.

⁵⁾ Даувальтер та Зав'ялов, журн. „Керамика и стекло“ №№ 11—12, 1930 р.

хунками Варгіна¹⁾, вартість тонни нефеліну становить 12 крб. франко-завод; вартість тонни хібіньського нефеліну²⁾ становить тепер франко-станція Хібіни—5 крб. 50 коп. (без залізничного тарифу).

Наведений обрахунок вартості 1 тонни нефеліну, коли мати на увазі наші корективи, дає можливість довести вартість нефелінової шихти на українських склівних заводах до 13 крб. за тонну пересічно.

Нижченаведена таблиця³⁾ нефелінової шихти для ряду заводів Союзу свідчить про правильність наших обчислень, а саме:

- 1) Саблінський завод на залізничній лінії 13 крб. 66 к.
- 2) Завод ім. Луначарського 13 " 65 "
- 3) Дяконовський завод за 40 кілом. від станції . . 17 " 40 "
- 4) Заводи Ленінградського Склотресту від 13 крб. 60к. до 17крб.13 к.

З попередніх обрахунків, які доводять можливість заміни на 35,6% лугів нефеліном, видно, що та кількість нефеліну, яка може бути використана в 1932 р. на заводах Укрсклопорцелянооб'єднання при ручних процесах і механізованих⁴⁾ (останнє при умові додання до шихти 1% окису алюмінія)—буде, примірно, така: на Мереф'янському заводі—3,7 тис. тонн, на Мар'янівському—0,5 т. т, Биківському—0,7 т. т, Курчицькому—1,0 т. т, на сортових заводах—0,5 т. т і на механізованих заводах—5,0 т. т, а разом—11-12 тис. тонн, що еквівалентно може замінити до 3 тис. тонн соди на рік.

Перспективи використання Маріупільських нефелінів у склівній промисловості в другому п'ятиріччі вимальовується досить широкі, відповідно до первісного накреслення розвитку склівної промисловості на Україні.

Контрольні точки розвитку склівної промисловості УСРР, де можливе використання нефеліну

(В тоннах продукції)

Назва заводів	1932р. К ч.	1933р.	1934 р.	1935 р.	1936 р.	1937 р.	Разом за п'яти- річку
а) Дійові заводи:							
1. Зав. „Пролетарій“ (консерватора). .	—	15.000	15.500	14.200	16.000	15.000	75.700
2. Костянтинівський пляшковий завод.	40.550	62.400	61.600	64.500	68.400	72.100	329.00

1) В. В. Варгін „Труды ГИКИ“, випуск 15, стор. 67.

2) Див. статтю Даувальтера та Зав'ялова в журналі „Керамика и стекло“, № 11 за 1930 р.

3) Оpubліковані у збірнику „Нерудные ископаемые“, видання Акад. Наук, 1929 р.

4) Можливість заміни соди та сульфату лугами нефеліну на пляшкових заводах з механізованими процесами виробництва (з фідерними машинами) стверджує цілий ряд добутих результатів на Костянтинівському заводі. Якщо на склівних заводах поставити вакуумні машини, приміром, типу Руарана, то можливість використання нефеліну в склівній промисловості буде ще ширша.

Назва заводів	1932 р. К ч.	1933 р.	1934 р.	1935 р.	1936 р.	1937 р.	Разом за п'яти- річчю
3. Мереф'янський завод пляшок та аптечного посуду	9.328	12.000	13.000	21.000	21.500	22.000	89.500
4. Биківський аптечний посуд	1.800	1.900	1.900	1.900	1.900	1.900	9.500
5. Курчицький завод госп. посуду	2.500	2.700	2.700	2.700	2.700	2.700	13.500
Разом по дійових заводах	54.178	94.000	94.700	104.300	110.500	113.700	517.200
б) Нові заводи:							
1. Черкаський завод аптечн. посуду, пляшок та консерв. тари.	—	—	5.000	23.000	50.000	51.500	129.500
Усього за п'ятиріччя	54.178	94.000	99.700	127.300	160.500	165.200	646.700

Умовно залишаючи стабільним відсот. заведення нефеліну в шихту протягом другого п'ятиріччя, кількість нефеліну, що може бути використано в склівній промисловості, буде така: для 1933 р.—14 тис. тонн, 1934 р.—15 т. т, 1935 р.—19 т. т, 1936 р.—24 т. т. і 1937 р.—25 т. т, а разом за п'ятиріччя—97 тис. т.

В разі реалізації цього варіанту використання нефелінових сієнітів (маріюполітів), з надрів землі можна буде здобути природної сировини на заміну використововуваного фабрикату (соди) для одної лише української склівної промисловості по лінії підприємств склівного об'єднання, не беручи промкооперацію й інші галузі¹⁾, протягом наступного п'ятиріччя на сумму 97.000×16 крб. 60 коп.=1,6 млн. крб.

Використання нефеліну на українських склівних заводах відповідно має звільнити таку кількість соди: 1933 р.—4 тис. тонн, 1934 р.—4,5 тис. т, 1935 р.—5,0 тис. т, 1936 р.—5,5 тис. т, і 1937 р.—6,0 тис. т, разом за п'ятиріччя 25 тис. тонн, що в ціновому виразі становитиме близько 1,8 млн. крб.

Доцільність використання в склівній промисловості такої вельми цінної сировини як нефелін, що марно лежить сьогодні в надрах землі майже без розробки, коли маємо такий дефіцит соди—цілком очевидна.

Розв'язання справи з використанням нефелінів (механізація добування й транспорту, концентрація промелу на самих кар'єрах), поруч з виявленою можливістю брати нефелін частково й на механізоване скловаріння, забезпечує дальший ріст склівної промисловості на багато років.

Запаси нефелінових сієнітів у Маріюпільському районі величезні. За даними УкрГРУ (звіт начальника маріюпільської нефелінової

1) На думку академіка А. Ферсмана (див. ст. „О нефелине“, надруковану в газеті „За індустріалізацію“ від 20 вересня 1931 р.), нефелін може бути використаний в 13-ти різних галузях промисловості.

партії УкрГРУ інж. Шведенка), лише в районі с. Жовтневого, колишньої Маріупільської округи, запаси „маріюполітів“ досягають 1.766.000 тонн.

Наприкінці слід зазначити, що постанова Президії ВРНГ УСРР від 24/IX 1931 р. „про широке використання нефелінової сировини на підприємствах державної промисловости та промкооперації“ має лягти в основу організації добування нефелінів у великому масштабі по лінії Укрмінералоб'єднання й широкого вживання нового виду сировини на підприємствах Українського склівного об'єднання й кооперації.

Г. Миронов.

Про один невдалий проєкт

(До питання про методологію складання другої п'ятирічки з чорної металургії)

Тов. Шульман у статті „Виробництво чавуну на Україні у другій п'ятиріччі“¹⁾ поставив собі завдання дати проєкт доменного виробництва у другому п'ятиріччі на півдні СРСР.

Основне завдання, яке поставив собі тов. Шульман, це—обґрунтувати коефіцієнти використання обсягу доменних печей у другому п'ятиріччі. Завдання дуже актуальне і має дуже велике значення в розробленні другої п'ятирічки чорної металургії.

Проаналізуймо вихідні моменти, що їх поклав тов. Шульман в основу прийнятих ним коефіцієнтів.

Ми цілком згодні з автором у тому, що для проектування виробництва треба покласти в основу обчислень, оскільки мова йде про емпіричні дані, не середні, а кращі зразки роботи агрегатів. Проте, ми вважаємо, що конче потрібна технічно-економічна аналіза відповідних вихідних даних з обліком конкретних умов, у яких проходила робота агрегатів у періоди, що характеризуються відносно кращими показниками. Тим часом автор по суті обходить це питання. Він обмежується тільки міркуваннями загального порядку про те, що середні дані (за рік, за місяць) про роботу печей включають у себе і добрі і кепські наслідки, що в середніх даних стираються грані між добрими і кепськими робітниками, які „при однакових об'єктивних умовах дають різні виробничі результати“, і далі, що „нерівномірний рух виробництва на різних ділянках всередині підприємств і між окремими підприємствами та цехами в різні періоди роботи пояснюється різними технічними, організаційними і соціально-культурними умовами“.

Цінність цих загальних міркувань у даному разі зовсім відпадає оскільки не наведено жодного факту, який би показав конкретну специфіку кращих днів роботи. Більше того, коли за перебігом дослідження тов. Шульмана постає доконечність конкретної технічно-економічної аналізи роботи агрегату за окремі періоди він (тов. Шульман) зовсім змазує суть питання, заявляючи, що в окремі періоди проти середніх умов робота агрегатів... істотно не відрізнялася. Так, покликаючися на журнальні записи, т. Шульман каже, що будь-яких помітних відмін щодо якості сировини і палива за окремі періоди не помічалося. Разом із тим т. Шульман зовсім правильно відзначає, що звітні дані про якісні показники з сировини і палива на металургійних заводах часто дуже й дуже хибні.

¹⁾ Журнал „Господарство України“. 1932 р. № 5—6.

Справді, на металургійних заводах часто-густо запис матеріалів (руди, коксу), що йдуть у доменну шихту, провадять не за фактичними аналізами, а за середніми, виведеними на основі повагонних даних копалень і ст. Верховцеве про якість руди, що надходить з копалень, і на основі повагонних даних про якість коксу з коксових устав.

Зрозуміло, що такі середні дані якраз і не характеризують фактичної якості матеріалів, з яких складалася в даний конкретний період (окремі кращі дні і навіть місяці) доменна шихта.

Можуть нам сказати: „Якщо звітні дані часто дуже дефектні, то інших же даних, крім наведених у журнальних записах, немає. Через те іншого виходу, як базуватися на цих даних, немає“. На це ми відповімо: біда т. Шульмана в тому, що він, знаючи цю обставину, тобто те, що звітні дані дуже часто дефектні, ігнорує її і кладе ці дані, як непорушні, в основу своїх розрахунків; цим він робить грубу методологічну помилку і дає необґрунтовані проектні розрахунки продукційності агрегату.

Виявити дійсні умови, в яких проходила робота агрегатів за кращих періодів, поставити відповідні досліди по окремих агрегатах (і при цьому краще не розкидатися, як це робить т. Шульман, по всіх заводах, а взяти за об'єкти дослідів декілька агрегатів з різними типовими профілями, забезпечити цим агрегатам на період досліду певні умови щодо шихти, якнайбільше наближаючись до тих умов, що проектується для металургії у другому п'ятиріччі: кляси руди, якість коксу, ванняк),—ось що було б справді правильною постановою справи. Показники роботи, одержані таким шляхом, з відповідними потім корективами на агломерат і інші додаткові умови, якими металургія буде забезпечена у другому п'ятиріччі, могли б претендувати на обґрунтованість.

Тов. Шульман далі ігнорує методу теоретичного розрахунку коефіцієнтів, яка має справді дуже важливе тепер у практиці проектних організацій і по суті провідне значення для обчислення плянових коефіцієнтів. Таким чином т. Шульман спрощує своє завдання і від технічно-економічної аналізи не залишається нічого; є тільки груба статистика.

„Теоретичні обчислення, хоч би які авторитетні, настільки умовні, що, конкретно перевіряючи їх на ділі, вони дають величезну амплітуду коливань... Теоретичні розрахунки при всій їхній цінності (великодушний жест у бік теорії—Г. М.) для загального орієнтування не можна покласти за основу конкретного проектування“,—говорить автор.

У своїх розрахунках т. Шульман фактично цілком ігнорує теоретичну методи.

Чим же т. Шульман обґрунтовує своє негативне ставлення до теоретичної методи?

Розмовою доктора Тільгеса з працівниками „Сталі“.

Ми констатуємо, що т. Шульман не зрозумів відповіді д-ра Тільгеса. Останній цілком розуміє доконечність конкретного розрахунку коефіцієнтів у залежності від відповідних засновків щодо характеру сировини і т. ін. Це з цілковитою очевидністю впливає з відповіді д-ра Тільгеса на поставлені йому питання.

Ми радимо т. Шульманові вдатися до клясичних праць академіка Павлова у питанні про теоретичний розрахунок коефіцієнтів, а саме до його експертиз у питанні про коефіцієнти використання доменних печей півдня СРСР. Ми зовсім не хочемо твердити, що теоре-

тичні розрахунки академіка Павлова є цілком безперечні і не підлягають тим чи тим корективам. Ми також розуміємо, що дати критику цих розрахунків, запропонувати свої корективи, — справа, звісно, не легка і не проста. Багато легше, звичайно, заявити про хибність теоретичної методи розрахунків і просто від неї відмовитися, як це робить т. Шульман. Нам треба не ігнорувати цю методу, а, навпаки, вичерпно використати її з аналізою, звісно, емпіричних даних у сучасній роботі наших доменних печей. Роззброївши себе щодо використання теоретичної методи обчислення коефіцієнтів, а з другого боку, користуючись з практичних даних не як економіст у всій їх конкретності, т. Шульман, природно, позбавлений можливості обґрунтувати коефіцієнт використання обсягу доменних печей для кожної доменної печі у другому п'ятиріччі — з тим, щоб шляхом узагальнення цих даних вивести потім середній коефіцієнт. Загальний середній коефіцієнт використання обсягу для всіх печей півдня СРСР, що працюють на криворізькій руді, а саме 0,9, він виводить чисто арифметично, механічно складаючи фактичні коефіцієнти по всіх домнах (за кращі дні і місяці), і оперує одержаною середньою цифрою, зовсім абстрагуючись від конкретних агрегатів, від конкретних умов їх роботи, а також їхньої реконструкції.

Для нього зовсім не існує такого важливого моменту, як різний профіль печей; різні умови по окремих заводах щодо масштабів проведення механізації трудоемних процесів і характеру останньої, щодо масштабів застосування агломерату у доменній шихті; різні умови розвитку окремих заводів щодо площадки, як усього заводу, так і доменного цеху, а також специфіка окремих заводів щодо проблеми поширення середцехового і міжцехового транспорту і т. інш.

Справа, звісно, не тільки в технічній можливості провести по всіх заводах у максимумі ті чи ті технічні заходи, а в економічній доцільності застосування останніх у певних розмірах по окремих заводах у другому п'ятиріччі, а звідси будуть впливати більш чи менш істотні відміни по окремих заводах щодо коефіцієнтів використання агрегатів у другому п'ятиріччі.

Наприкінці ми звертаємо увагу читача на вільність, з якою т. Шульман видає свої вихідні позиції за ухвали XVII партконференції. Значною мірою вихідні позиції т. Шульмана, — викликаючи, звичайно, п. І, де дійсно цитуються постанови XVII партконференції, — являють собою схеми, що нічого конкретного не виражають. Що, наприклад, означає теза: „рудна та інші галузі промисловості, що постачають металургії, мають цілком задовольнити її потреби“.

Цілком аксіоматичне твердження, що в плані одна галузь промисловості мусить бути настільки ув'язана з другою, щоб забезпечити взаємне задоволення своїх потреб. Наводити таку елементарну істину і обґрунтовувати нею конкретні намітки виробництва для металургії на даний період часу зовсім непотрібно. Це принаймні дивує.

Рішення нашої партії, будучи завжди ясними і конкретними, ніколи не знижувалися і не будуть знижуватися до рівня голих схем, до порожньої елементарщини. Наша партія завжди бере дану проблему у всій її конкретності, характерній для даного етапу і для даної ділянки народного господарства. Партія, мобілізуючи всі сили робітничої класи на розв'язання найважливіших народньо-господарських проблем, показує на весь зріст конкретні умови, що супроводять їх розв'язання, бо тільки при цьому можна подолати труднощі, що стоять на шляху розв'язання цих проблем.

Що спільного з такою більшовицькою постановою питання має „праця“ т. Шульмана, який замість проаналізувати перспективу розвитку металургії у другому п'ятиріччі в конкретних кількостях і якісних зв'язках із суміжними галузями промисловости і насамперед з рудною, кам'яновугільною і коксовою, з виробництвом устаткування для металургії, обмежується виголошуванням схематичних тверджень? Яка ціна проектуванню, що не показує цих конкретних взаємозв'язків доменного виробництва з суміжними галузями і відповідно конкретних шляхів розвитку доменних цехів у південній металургії в цілому і по окремих заводах у другому п'ятиріччі? Чи можна при такому „серйозному“ підході зрозуміти, чому т. Шульман зупинився на 15 млн. тонн чавуну на 1937 р. для південного доменного виробництва, а не на меншому чи більшому обсязі виробництва?

З апіорного твердження, —хай навіть воно, як схема, правильне на всі 100%, —про те, що металургії буде забезпечена всім потрібним, зовсім не впливає, що доменне виробництво півдня у другому п'ятиріччі мусить розвинутиися в 1937 р. обов'язково до 15 млн. тонн.

І чому 15 млн. тонн є та оптимальна цифра, що відповідає всій народньо-господарській обстанові розвитку металургії у другому п'ятиріччі?

Пункти 2, 3, 4, 5, 6 і 7 у статті т. Шульмана, які з легкої руки автора видаються за директиви XVII партконференції, ніяк не допомагають обґрунтувати конкретний обсяг виробництва, намічений т. Шульманом на друге п'ятиріччя згідно з його „проектуванням“.

Ми ставимо перед собою питання: чи розв'язав т. Шульман поставлене ним завдання—дати обґрунтування продукційности доменних печей, а значить і продукційности праці в другому п'ятиріччі на півдні СРСР?

Відповідаємо: завдання т. Шульман не розв'язав. Відсутність конкретного підходу до окремих заводів з обліком специфічних техніко-економічних умов як щодо сучасного стану, так і щодо перспектив розвитку, методологічно спрощений і невірний спосіб обчислення коефіцієнту використання доменних печей, підміна конкретної аналізи в основних питаннях загальними схематичними міркуваннями,—ось що характеризує роботу т. Шульмана. Наукова і практична цінність цієї роботи не потребує коментарів.

Б. Шульман

3 приводу „критики“ т. Миронова.

У відповідь на статтю т. Миронова, я обмежусь декількома довідками для того, щоб надалі ми мали більш солідну критику, ніж „критика“ т. Миронова.

1) Відмічаючи з задоволенням, що т. Миронов згоден з принципом порівняння на кращі дні виробництва, ми повинні підкреслити, що цього зовсім недостатньо, для того, щоб зрозуміти та критикувати хід дослідження нами коефіцієнту використання печей.

т. Миронов закидає нам те, що ми „не навели жодного факту, який би показав конкретну специфіку кращих днів“. Коли б він уважно прочитав статтю, то він побачив би, що на сторінках 88, 89 та 90 („Господарство України“ № 5—6 за 1932 рік), є вказівки, що нами досліджено:

а) час початку та кінця плавки, щоб не включати помилково днів з переходящими плавками;

б) рудну шихту;

в) вплив якості кокуса на хід плавки,—це, по т. Миронову, не факти. Тов. Миронов повинен був прочитати статтю більш уважно і він помітив би, що досліджені добові рапорти доменних цехів по окремих печах за 2 (1930—1932) роки,—хіба це не факти?

2) Для нас важливо було встановити, що в кращі дні „не було особливих об'єктивних умов роботи і що кращих наслідків роботи досягнуто завдяки іншим (головним чином, організаційним) факторам, не завдяки особливій шихти, не за рахунок переходящих плавов та не за рахунок екстроординарного кокусу та агльомерації руд. Від- ціля ми робили висновок про потужність домни при даних середніх умовах шихти.

Тов. Миронов цього зовсім не зрозумів. Діагнозу частіше за все встановлюється не на підставі виявлення всіх факторів, а тільки основних вирішальних факторів; при цьому застосовується частіш за все „метода виключення“ (метод исключения), виходячи з поставле- ного завдання. Скажемо, коли людина досліджується під кутом зору черевної хвороби, то можливо не зупинятись на розумових здібностях пацієнта. Встановлюючи причини хвороби, лікар, на підставі певних даних, виключає одну за другою можливі причини, щоб зупинитись на найбільш ймовірних і кінець-кінцем на дійсних причинах хвороби. Уявля- ємо собі, що було б з хворим, коли б кожного разу його досліджували б цілком (аж до кольору волосся та довжини вуха). Ми також прис- тосували „методу виключення“ в відношенні до вирішальних факторів процесу.

Коли т. Миронову пощастило б показати, що не ці фактори, а інші є вирішальними для встановлення могутності печей (скажемо профіль), то тоді можливо було б сперечатися.

3) т. Миронов не зрозумів різниці поміж середніми даними, що ми їх відкинули, і тими середніми даними, які ми шукали й одержали. Для ясності наведено такий приклад:

середня вага домашньої худоби—5 пудів,

середня вага корови—15 пудів,

середня вага черкаської корови—18 пудів.

Різниця поміж цими середніми даними є та, що кожне середне число послідовно стосується до більш вузького кола об'єктів і тому вона більш виявляє ті специфічні умови, які характеризують цей тип об'єкта. Одна справа—середні дані по всіх печах, при всіх умо- вах, інша справа—дані, що стосуються кращих наслідків роботи при певній шихті.

У першій середній величині скриті організаційні неполадки, про- стої тощо, в другій середній—цей вплив багато менший. Невже це так важко розуміти?

4) Погоджуючись цілком з зауваженням т. Миронова, що тео- рія—гарна річ, переходимо до останнього закиду, а саме, що ми проектували виробництво металю, виходячи з того, що є в наявно- сті всі потрібні умови (транспорт, постачання тощо), т. Миронов каже, що треба показати конкретні взаємозв'язки між суміжним виробни- цтвом—це вірно. Але що перешкоджає т. Миронову це зробити?

Ми поставили собі за завдання встановити виробничі можливо- сті доменних печей. Ми сказали, що ці можливості за даного розміру нового будівництва, за певних раціоналізаторських заходів (металіза- ція шихти, агльомерація руд, механізація праці) определяється цифрою 15 млн. тонн. Кількісні показники тут мають лише ілюстративне значення, себто вони показують, що при тих же капіталовкладен-

нях, які намічені комісією т. Солодуба, можливо одержати не 11-12 млн. тонн, а 15 млн. тонн. Для цього треба лише застосувати деякі можливі раціоналізаторські заходи. Головне значення мають якісні показники, що залишаються дійсними незалежно від зменшення кількісних завдань металургії.

Тов. Миронов повинен був показати, оскільки лімітують ці суміжні галузі можливий розвиток виробництва чавуну, а не обмежуватись загальними вказівками про доконечність пов'язати масштаб виробництва суміжних галузей.

Тільки так можна конкретно рушати науку вперед.

5) З моменту надрукування нашої статті пройшло декілька місяців. За цей час ми мали конкурс доменних печей. Наслідки цього конкурсу свідчать, що наведений нами коефіцієнт (1,14 кубометрів на 1 тону добової виплавки) цілком вірний. Дзержинська домна № 7 дала середній за весь час конкурсу коефіцієнт 1,13 кубометрів, а тов. деякі спеціалісти — металурги казали в свій час, що ця цифра неможлива.

Факт досягнення доменщиками цієї цифри є кращий показник можливих технічних норм печей і не про це треба говорити. Треба провадити до життя заходи, щоб.

1) зробити 1,14 кубометрів ординарним показником всіх доменних печей;

2) домагатись досягнення на наших домнах коефіцієнту американських заводів (0,9 кубометрів), можливість і реальність якого нами встановлена цілком певно.

Від редакції.—Редакція журналу статтею т. Миронова та відповіддю т. Шульмана не вважає дискусію про кількісний і якісний вираз другого п'ятирічного пляну доменного виробництва за вичерпану. Працівників Діпросталі, Сталі, Дніпросталі, заводів Наркомважпрому запрошуємо взяти активну участь у дальшому обговоренні питання.

С. Крамер.

Про одну не-робочу гіпотезу

Зброю пропаганди генеральної лінії партії, генеральної лінії будівництва соціалізму завжди треба старанно обробляти в пролетарській кузні марксо-ленінської теорії. Цього ми повинні вимагати і тоді, коли мова йде про перспективне планування взагалі і про другу п'ятирічку зокрема. Не треба забувати, що галузь перспективного планування була улюбленим місцем для різних ухильницьких та шкідницьких „теорій“ і „шкілок“, де кожна з них намагалась звити собі кубельце. Тов. Сталін учив партію визначати правильну, справжню теорію з того, чи дає вона практикам „силу орієнтації, виразність перспективи, певність у роботі й віру в перемогу нашої справи“. Всі ці ознаки живої, справжньої теорії особливо стосуються до перспективного планування. Це означає, що й гіпотеза, коли вона справді наукова, має задовольняти ці вимоги. Іншими словами, така гіпотеза має бути робоча, політично відповідати інтересам пролетарської держави, що й обумовлює її практичне значення.

З цього погляду й треба розглядати опубліковану в № 9—10 журналу „Господарство України“ за 1931 рік статтю В. Акуленка „Гіпотеза капітального будівництва України на 1933—1937 рік“. Перед тим, як почати розглядати саму гіпотезу, треба зупинитися на коротких політичних настановах, що її подає в передмові до своєї гіпотези автор, і на окремих, принципового характеру формулюваннях, які автор дає принагідно у всій статті.

Автор починає свій політичний вступ до „гіпотези“ з того, що „в першу п'ятирічку ми закінчуємо побудову фундаменту соціалістичної економіки нашої країни“. Тов. Акуленко не може не знати, що ми вже третього вирішального року п'ятирічки вивершили побудову фундаменту соціалістичної економіки. Цікаво, для чого авторові треба було так вільно поводитися з загально-визначеними твердженнями; адже, різниця між „закінчуємо“ й „вивершили“, треба гадати, йому добре відома.

Далі, автор подає основні політичні настанови до другої п'ятирічки. Варто зазначити, що гіпотезу, яку склав автор, він опрацював за три місяці до XVII партконференції, а значить в його (автора) розпорядженні не було ще директив до складення другого п'ятирічного плану. Не будемо вимагати від нашого автора „пророцького хисту“. З чого ж автор виходив, формулюючи свої настанови? Він виходив з тих загальних настанов, які клали тоді в планових органах в основу первісних проектувань генерального плану, застосувавши ті ж самі настанови тільки „до певної міри“ до другої п'ятирічки. Не будемо сперечатися і проти цього. Застереження, що й казати, виз-

вольне. Але ось через декілька рядків автор, забуваючи про це застереження, пише: „ці гасла повинні бути провідними і при побудові пляну другої п'ятирічки“. І от запитуємо, чи можна визнати за провідне для другої п'ятирічки, хоча б із згаданим застереженням (цікаво довідатися від автора, як можна керувати з застереженнями) таке твердження, як наприклад, „усунення в основному протиріч між фізичною та розумовою працею“. Чи дає така настанова „силу орієнтації, ясність перспективи“. Хіба авторові не було й тоді відомо, що роки другої п'ятирічки будуть роками періоду соціалізму, а не періоду комунізму, бо в період соціалізму розбіжність між розумовою й фізичною працею, як відомо, ще не ліквідується.

Зрозуміло, що друга п'ятирічка, готуючи в майбутньому перехід від соціалізму до комунізму готує також умови для усунення й зазначеної розбіжності, але це не дає підстав вважати за провідну для другої п'ятирічки директиву про усунення в основному розбіжності між розумовою і фізичною працею, хоча б, повторюємо, із застереженням.

Зазначаючи трохи далі потребу обліку при встановленні певного, вихідного співвідношення між капіталовкладаннями й народнім прибутком, певним зростанням споживчих соціально-культурних та інших потреб, автор мотивує це так: „Оскільки останнє само передумовою підвищення продукційності суспільної праці“. Замість того, щоб базувати далі зростання матеріяльного й культурного стану робітничих мас на все збільшуваному рівні продукційності праці, чого й не можна собі мислити інакше, автор скочується на старе, стерте твердження контрреволюційного троцькізму про відношення продукційності праці, зарплати тощо.

З такою ж „виразністю“ автор формулює свої настанови і в галузі сільського господарства. Говорячи про реконструкцію сільського господарства у другій п'ятирічці, автор при цьому виголошує таку тираду: „Технічна революція сільського господарства остаточно знищує всякі можливості дрібнобуржуазної реставрації“. Виходить, що питання „хто-кого“ в сільському господарстві не розв'язується ні колективізацією, ні ліквідацією на цьому ґрунті куркульства, а нам треба сподіватися остаточного розв'язання цього питання від... технічної революції. Такого розуміння співвідношення ролі соціальної й технічної реконструкції не можна назвати інакше як виразною сухановщиною, що її нещадно свого часу розбив Ленін, і троцькізмом. Отже виходить за автором, що більшовики трохи „поспішили“ з розв'язанням питання „хто-кого“ на селі, і твердження автора треба, очевидно, розцінювати як приховане обвинувачення партії в тому, що вона, мовляв, почала провадити суцільну колективізацію, виходячи тільки з добрих, революційних побажань, не підготувавши для цього відповідної бази. А між тим всім відомо, що ще на квітневому пленумі ЦК ВКП(б) 1929 року тов. Сталін, даючи разючу відсіч спробам обвинувачувати партію в тому, що вона з колективізацією ніби „спізнилась“, докладно зупинився на всіх передумовах, що підготували масовий колосальний рух і, зокрема, на питаннях технічного озброєння сільського господарства. Перераховуючи головніші передумови колгоспного руху, а саме: здійснення генеральної лінії партії, розвиток сільсько-господарської кооперації, кооперативної громадськості, досвід проведення по новому хлібозаготівель, розвиток індустрії, тощо тов. Сталін далі запитував: „чи можна нарешті говорити, що ми вже років два або три тому мали достатню базу в індустрії для збільшеного постачання сільському господарству машин, тракторів, тощо? Ні, цього сказати не можна“.

Отже, ми бачимо, що остаточно й безповоротне розв'язання питання „хто-кого“ не тільки в місті, але й в селі, старанно готувала партія за всіх попередніх років.

Не розуміючи того, що суцільна колективізація могла відбутися лише на базі певного рівня індустріального розвитку нашої країни—тов. Акуленко також недооцінює значення самої колективізації, продукційного кооперування селянства, не розуміє того, що „просте складання селянських знарядь у кадрах колгоспів дало такий ефект, що про нього й не мріяли наші практики“ (Сталін. До питань аграрної політики в СРСР).

Отже, виходить, що з політичними „настановами“ в нашого автора вийшло те, чого аж ніяк не можна визнати за відповідне інтересам будованого соціалізму та інтересам пролетарської диктатури. Ми бачимо, що „Філософія“ гіпотези не робітнича, а дрібнобуржуазна і, значить, для пляну побудування безкласового соціалістичного суспільства вона аж ніяк не придатна.

Розглянемо далі „оригінальну“ частину гіпотези—її методологію.

Тов. Акуленко взяв за епіграф для своєї статті історичні слова Сталіна „ми відстали від попередніх країн на 50—100 років. Ми повинні пробігти цю віддачу за 10 років“. Автор ставить перед собою завдання найти „фізичний вимірник тієї віддачі, яку нам треба пробігти. За точку призначення автор бере Північно-Американські Сполучені Штати, а за вихідну точку, звичайно, нас—СРСР. Вважаючи себе за клятого ворога всякого механіцизму, автор попереджує нас, що не можна брати за показника догону ні абсолютних розмірів виробництва Північ. Америк. Сполучених Штатів, ні навіть відносних розмірів його на одну душу людности. Отже, треба шукати якісний показник. Пояснюючи нам люб'язно, що метал править за головний матеріал для створення машин, конструкцій, споруд тощо, автор пропонує нам узяти метал за шуканий якісний показник. І знов таки же не в абсолютних розмірах його виробництва, а за кількістю нагромадженого—заввесь історичний період розвитку тієї чи тієї країни—металу на одну душу людности. Цю подушну норму метальонагромадження автор вважає за вирішний показник енергетичної машинної й хемічної озброєности. Отже, якісний показник знайдено. На підставі дальших, ні на чому не обґрунтованих, обчислень, що їх абсолютно не можна перевірити, автор встановлює, що подушна норма метальонагромадження в Північ. Америк. Сполучених Штатах дорівнює 5,1 тонни, у Німеччині — 3,1, а в СРСР — 0,3. Отже, ми маємо тепер змогу точно, як на аптечній вазі, визначити, що Німеччина відстає від ПАСШ на 40%, а ми—СРСР на цілих 94%. Почуваючи, проте, інстинктивно, що наздогнати ці 94% буде важкувато, навіть у границях генерального пляну, автор дає нам відразу знижку на 50%, обґрунтовуючи цю знижку можливістю повного навантаження наших підприємств і прискоренням обертання наших фондів. Автор має намір піти на серйозні поступки також лінією структури метальоспоживача, встановлюючи більший ступінь продукційного використання металів у нас ніж у ПАСШ.

Коротше кажучи, автор йде нам на зустріч, аби тільки ми прийняли його якісний показник.

Але лихो у тому, що наш автор у своїй великій поступливості, непомітно для себе самого відмовляється від свого якісного показника. І справді, що має спільного навантаження підприємства з рівнем його техніки? Тов. Акуленко, бажаючи, очевидно, показати, що на кожную тонну устаткування можна дістати в нас удва рази більше

продукції, ніж у ПАСШ, тим самим замінює якісний показник рівня техніки кількісним показником розмірів виробництва.

І до чого тільки доводить людину її зайва добросердечність. Після такого добровільного, правда, не зовсім свідомого і трошки конфузного відмовлення автора від свого якісного показника, нам не варто було б, правду кажучи, дошкуляти товаришеві Акуленкові, наприклад такими запитаннями:

1. Коли навіть визнати, разом з автором, що тільки норма нагромадженого в тій чи тій країні за весь історичний період її розвитку металю є показник технічного рівня країни, то чому не взяти було нашому авторові норм металю на одну робітничу душу до якої техноозброєності, власне, і стосується, а не на одну душу людності взагалі? Для чого, запитуюмо, йому треба було втягнути у свою грішну методологію невинні душі немовлят? Крім того, адже за такою методологією не важко було б довести, що найпередовіша з технічного погляду країна—Бельгія, і чи неназдоганяти нам Бельгію?

2. Чи відомо авторові про те, що за своєю виробничою спроможністю машинобудівництво Німеччини відстає від машинобудівництва ПАСШ майже в 4 рази, тоді як наше машинобудівництво відставало, в той час, коли автор писав свою статтю, від американського щось тільки в 2 рази. Чи не трапиться того, що тов. Акуленко, довідавшись про це, відмовиться відразу від усіх обіцяних нам знижок? Адже, за методологією тов. Акуленка металю тому й гарний в ролі якісного показника, що він відбиває машинобудівельний кістяк тієї чи тієї країни. Чи не краще нам тоді справді взяти безпосередньо показник машинобудівництва, тим більш, що, вдаючись до цього показника, ми звільняємо себе від потреби аналізувати структуру споживання і зовнішньої торгівлі металем, чого тов. Акуленко навіть не зачіпає, але від чого він не має права абстрагуватися.

Таких запитань можна було б поставити нашому авторові безліч. Але не будьмо дуже жорстокі. Суть справи в тому, що тов. Акуленко замість серйозного вивчення нашої живої дійсності, переможного ходу нашого соціалістичного будівництва, взявся підраховувати металю нагромаджених у різних країнах за численний ряд десятиріч, не гербуючи при цьому навіть залізним бруктом.

Будемо справедливі, наш автор, очевидно, сам добре розуміє, що справа наздогнати передові капіталістичні країни в техноекономічному відношенні відбуватиметься не так, як він подає, і в переліку переваг нашого соціалістичного господарства, формулювання яких він „скромно“ приписує не Леніну і не Сталіну, а самому собі (він так і пише: „У свій час ми досить докладно формулювали ці переваги“), він навіть ставить змогу використати досягнення найновішої техніки на друге місце. А коли це так, то для чого ж тов. Акуленко примушує нас нагромаджувати на кожну радянську душу, уже з знижкою, по дві тонни металю? Чи не означає це, що під жорстокою подушною нормою металю нагромадження, що її встановив для нас автор, він свідомо чи не свідомо розуміє абсолютний розмір виробництва металю, цебто знов таки же замінює якісну характеристику своєї норми її кількісною визначеністю.

Утворюється дивна історія. Людина стрімголовтікає від усіх кількісних показників, шукаючи рятунку в якісних вимірниках, а лиха доля ось уже двічі на наших очах повертає нашого сліпого, рокованого Едіпа до немих йому кількісних показників. Лихо з логікою в тов. Акуленка!

Основа цього лиха в тому, що ленінське твердження „наздогнати й випередити“, яке постає з глибокого вивчення законів діалектичного розвитку суспільства, що базується на всебічному вивченні істо-

рично-конкретних, різноманітних шляхів техно-економічного розвитку важливіших сучасних країн і на Ленінській науці про монополістичний капіталізм і перехідну економіку, автор, перекрутивши це твердження грубо механістично, вульгарно перетворив його в арифметичну задачу для школярів першого концентру.

Замість того, щоб серйозно вивчати найглибшу різницю капіталістичного й соціалістичного застосування машини, автор, забувши, очевидно, найелементарніші твердження марксизму, розриває грубо-механістично діалектичну єдність продукційних сил і виробничих стосунків, вкладаючи до того ж зовсім неправильно в поняття продукційних сил саму тільки техніку. До того ж автор, і слова не сказавши про різні шляхи розвитку самої техніки при капіталізмі і в умовах плянового господарства, навалюється на нас величезною купою нагромадженого за старі десятиріччя металевого мотлоху, пропонуючи нам з вченим виглядом узяти цей мотлох у вигляді якісного, не жартуйте, якісного показника за найновіший рівень техніки. Доводиться рішуче сказати:—ні, не приймаємо ми цього якісного показника. Ми теж за метал, і кількісно і якісно і всіляко, але ми проти того, щоб змішувати залізну лопату з екскаватором і найбільший молот селянської кузні з блюмінгом. Особливо рішуче ми протестуємо проти того, щоб найбільше історично поставлене перед трудящими нашої країни завдання „наздогнати й випередити“ грубо вульгарно перекирдувати, ставлячи розв'язання його залежність від... подушних норм тов. Акуленка.

На цьому можна було б зупинитися. Ми розглянули основні політичні й методологічні твердження гіпотези. Ми переконалися в тому, що ці твердження помилкові. В статті тов. Акуленка є ще ряд інших, менш принципових, але не менш цікавих методологічних побудовань, на яких ми зараз не маємо змоги зупинитися. Але вони навряд чи й заслуговують особливого розгляду. Справа в тому, що всі численні методологічні піраміди, які тов. Акуленко любить часто будувати, ґрунтуються переважно на, так званих, „збільшених показниках“, що ваблять нашого автора як болотні вогники. На підставі цих збільшених показників ви можете, наприклад, з граціозною легкістю побудувати генеральний плян і навіть календарний плян не на 10 років, а, скажемо, на 50 років, збільшивши тільки у відповідній мірі різні застереження про зміну пропорцій тощо. На підставі збільшених показників наш автор, наприклад, умудряється буквально в одному рядку тексту вирахувати народній прибуток, на другу п'ятирічку, виводячи його через довільно взятую ним норму нагромадження. Правда, трошки незручно:—замість того, щоб капіталовкладання базувати на збільшуваному народньому прибутку, як це роблять всі люди, наш автор робить навпаки—народній прибуток він виводить із капіталовкладень, що він їх сам запроєктував, але зате легко і швидко. Надзвичайно зручна річ—ці збільшені показники: але лихо тут в тому, що коли часто й універсально користатися цими показниками, а головне, коли бракує найелементарнішого знання з історичного й діалектичного матеріалізму, вони часто спантеличують людей, погано впливаючи на серйозне наукове готування молодих кадрів, пляновиків. А нам, як відомо, тепер потрібне, більш ніж коли, справжнє, марксо-ленінське опрацювання методології плянування. Навколо цього завдання нам треба мобілізувати наших найкращих економістів-марксистів. Ми не вважаємо й нашого автора за безнадійну щодо цього людину. Але йому треба буде, проте, серйозно переозброїтися. Можливо, йому менше й рідше доведеться створювати різноманітні методологічні „системи“, але ми разом з автором... за якісні показники.

М. Ф. Штихно та Е. Басензон.

Основні контури розвитку Запоріжжя у II п'ятиріччі ¹⁾

(1933—1937 р.р.)

Першу п'ятирічку свого розвитку Запоріжжя вивершує збільшенням гуртової продукції промисловости в 8 разів проти довоєнного рівня, в 7,4 рази проти 1927 р., із зростанням кількості робітників у 5,5 рази і продукційности праці в 2 рази. Закінчується будівництво величезної гідростанції, що разом з Дніпрозаводами першої черги, які починають робити в 1933 р.,—кардинально міняє все економічне обличчя Запоріжжя. Запоріжжя перетворено на високоіндустріальний центр металургії (високоякісна сталь та алюміній), продукція якої стає провідною в районі, і машинобудівництва, що засвоїло нову техніку й перейшло на виробництво складних с.-г. машин відповідно до завдань соціалістичної перебудови та механізації сільського-господарства.

Сільське господарство району характеризується тим, що Запоріжжя—район суцільної колективізації з наявністю значного радгоспівського сектору та помітними досягненнями в галузі механізації основних процесів виробництва.

Запоріжжя з 55-тисячного повітового міста перетворено в першу п'ятирічку на дужий індустріальний центр, що має понад 250 тис. усього населення, з них 134 тис. пролетаріату, і вельми вирослий житлово-комунальний фонд і відповідну базу соціально-культурного обслуговування.

Нижче подаємо основні показники, що характеризують бурхливі темпи розвитку Запоріжжя в 1-шу п'ятирічку, особливо за її останні роки.

Показники соціально-економічного розвитку Запоріжжя
(на кінець кожного року).

№№	З М І С Т	Оди- ниця виміру	1913	1927	1931	1932	1932 у % до 1927 р.
1	Усього людности	тисяч	—	—	288,9	358,3	—
	В т. ч. міської	„	58,5 ²⁾	55,7 ³⁾	195,8	271,2	485
2	Кільк. пролетаріату	„	—	—	100,1	134,2	—

¹⁾ В порядку обговорення проблем другої п'ятирічки. *Ред.*

²⁾ 1916 р.

³⁾ 1926 р.

№№	З М І С Т	Одиниця виміру	1913	1927	1931	1932	1932 у % до 1927 р.
	з них:						
	а) в промисловості	тисяч.	8,2	7,6	28,5	34,2	450
	б) в будівництві	"	—	—	47,2	75,3	—
3	Гурт. продукц. пром-сти	млн. крб.	22,0	22,9	88,4	171,2	745
	В т. ч. металург.	ціни 1926-27	—	—	66,7	156,2	—
4	Обсяг капіталовклад. в усі галузі госп-ва	млн. крб.	—	—	103,7	294,0	—
	В т. ч. чисте буд-во	"	—	—	66,7	156,0	—
5	Житлоплоща м. Вел. Запоріжжя .	тис. М²	270,0	291,1	681,7	983,3	333
6	Засівплоща	тис. га	157,0¹)	169,2	208,0	210,7	124
7	Колективіз. сільського госп-ва . .	%	—	2,1	90,2	90,6	—

Отже, кількість міської людности досягла на кінець 1932 р. 271,2 тис. чол. проти 55,7 тис. в 1926 р., збільшившись завдяки розгорнутому Дніпровському будівництву майже вп'ятеро. Кількість пролетаріату досягає 134,2 тис. осіб проти приблизно 22 тис. в 1927 р.

Бурхливий розвиток промисловости Запоріжжя за перше п'ятиріччя, зокрема виробництво комбайнів на заводі „Комунар“, перетворили Запоріжжя на один з першорядних індустріальних центрів УСРР з річною продукцією (без заводу авіомоторів) в 171,2 млн. крб. проти 22,9 млн. карб. в 1927 р. та 1913 р.

Напрямки подальшого розвитку Запоріжжя

Основні напрямки розвитку господарства Запоріжжя в другу п'ятирічку обумовлені самим існуванням та темпами розвитку Дніпрокомбінату в другій п'ятирічці, необхідністю реконструкції на вищій технічній базі с.-г. машинобудівництва, потребу поширення фронту металобробної промисловости на базі наявної сировини, значним розвитком виробництва будматеріалів та розгортанням промисловости, що обслуговує широкі потреби людности—кравецько-швацької та харчосмакової.

Сільське господарство має зазнати реконструкційних зрушень у напрямку перетворення його на переважно молошно-городницько-садівницьке з рішучою механізацією та широким застосуванням електроенергії в головніших процесах виробництва.

Індустріальне місто В. Запоріжжя має стати містом дійсно соціалістичного типу. Виконання вже в другу п'ятирічку переважної частини генерального пляну будівництва Великого Запоріжжя підводить тверду соціально-побутову базу (житло, комун. підприємства, впорядкування, громадське харчування) для здійснення кількісних та якісних завдань розвитку Запоріжжя у 2-гу п'ятирічку. Запоріжжя перетворюється в 1937 р. на центр з 400 тисячним населенням і 150 тисячною армією пролетаріату, зайнятих на найпередовіших, озброєних соціалістичною технікою, підприємствах з продукційністю праці, що набагато (приблизно в три рази) перевищує сьогодиншній рівень.

Виконання настановлень XVII партконференції про поліпшення матеріально-побутового рівня та соцкультобслуговування людности

¹) 1916 р.

вимагатиме величезного, обсягом коло 400 млн. крб., нового житло-комунального, побутового та соцікультурного будівництва.

Основні вузлові лінії розвитку та соціалістичної перебудови Запоріжжя в другу п'ятирічку полягають у:

а) Правильному, виходячи з соціалістичних принципів, розміщенні продукційних сил, накресленні нових виробничих точок та виявленні спроможностей Запоріжжя.

б) Накресленні нового техніко-економічного та структурного профілю сільського господарства району Запоріжжя відповідно до потреб обслуговування міста В. Запоріжжя.

в) У проблемі нової якості соцікультурного обслуговування людності єдиною системою соціалістичного виховання дітей до 17 років, системою позашкільного виховання та культурного обслуговування дорослих з метою „ліквідації в свідомості людей пережитків капіталізму“ (XVII партконференція), підвищення культурного рівня трудящих та організація культурного відпочинку.

Промисловість

Директивою XVII партконференції дано основне завдання соціалістичної реконструкції народнього господарства СРСР—„вивершити реконструкцію всього народнього господарства, утворивши найновішу технічну базу для всіх галузів народнього господарства“. (Резолюція XVII партконференції).

У виконанні цього завдання Запорізька промисловість та енергетика мають відіграти видатну роль.

„Вельми важливий елемент технічної реконструкції народнього господарства—це утворення найновішої енергетичної бази, що ґрунтується на першій електрифікації промисловости й транспорту та поступовому запровадженні електроенергії в сільське господарство“. (Резолюція XVII партконференції).

„...Дніпровський комбінат буде величезним вкладом у господарство Радянського Союзу й дуже зміцнить економіку цілої країни“ (з доповіді т. Куйбишева на XVII партконференції).

Основним завданням промисловости Запоріжжя в 2-й п'ятиріччі є засвоєння повної виробничої спроможности першої й другої черги Дніпрокомбінату, що має дати країні 453,4 млн. крб. високоякісної продукції в 1937 р., реконструкція на новій технічній та енергетичній базі с.-г. машинобудівельної промисловости, значне поширення та реконструкція іншої металобробної промисловости на базі місцевої сировини та напівфабрикатів (сталь, вальцювання, мінерали, посліди, розвиток промисловости для виробництва місцевих будматеріалів та обслувної промисловости (м'ясокомбінат, хлібозаводи, переробні пункти, харчєсмакова, взуттєва й швацька промисловість і ін).

Провідною галуззю в розвитку господарства Запоріжжя буде чорна та кольорова металургія Дніпрокомбінату, будування якого буде закінчене в 1934 р., а також реконструйоване машинобудівництво, при чому інші групи промисловости повинні в своєму розвитку поставити собі завданням—обслуговування, на базі місцевої сировини та послідів, потреб капітального будівництва (будматеріали) та постачання великому індустріальному центрові певних засобів споживання.

Структура виробництва промисловости Запоріжжя в 2-й п'ятиріччі виявляє її, як промисловість переважного виробництва засобів виробництва: питома вага промисловости групи „Б“ у продукції всієї

промисловости Запоріжжя становитиме в 1937 р. 11,5%, а 88,5% належить виробництву засобів виробництва.

Нижченаведені дані ілюструють динаміку гуртової продукції промисловости Запоріжжя за незмінними цінами по групах: (на млн. крб.)

Групи пром-сти	1932		1933		1937		1937 на % до 32 р.
	Валова продук.	%	Валова продук.	%	Валова продук.	%	
Група „А“	145,0	85,0	288,3	90	800,6	88,5	552
Група „Б“	26,2	15,0	32,1	10	104,1	11,5	397
Разом	171,2	100	321,4	100	904,7	100	529
В т. ч. Дніпрокомбінат .	12,7	—	111,6	—	453,4	—	—
Питома вага продукції Ц/К в гр. „А“	8,8	—	40,3	—	56,8	—	—

В 1933 р., в результаті вводу в експлуатацію першочергових цехів та агрегатів Дніпрокомбінату, питома вага групи „А“ підвищується від 85% в 1932 р. до 90% в 1933 р. та 88,5% в 1937 р., причому, вага продукції Дніпрокомбінату в групі „А“ збільшується з 8,8% в 1932 р. до 40,3% в 1933 р. та 56,8% в 1937 р. Як бачимо з наведених даних, продукція Дніпрокомбінату стає на кінець 2-го п'ятиріччя переважна не лише своїм народньо-господарським значенням, але й об'ємом продукції в ціновому виразі.

Дніпрокомбінат уже з 1934 р. набирає повної виробничої потужності 1-ої черги: 1,237 тис. тонн високоякісної сталі і 20 тис. тонн алюмінію та іншої продукції.

В 1937 р. продукція Дніпрокомбінату, в результаті заводу в експлуатацію 2-ої черги, досягає 453,3 млн. крб.

Фізичний об'єм основних видів продукції окремих заводів Дніпрокомбінату в 2-й п'ятирічці подаємо в нижченаведеній таблиці.

Випуск основної продукції заводами Дніпрокомбіната в 2-й п'ятирічці (на тис. тонн)

З а в о д и	1933	1934	1935	1936	1937
Запоріжсталь					
а) Чавун	732	1296	1346	1360	1593
б) Аркуш. сталь	323	826	1030	1200	1360
в) Вуглец. та лег. сталь	228	468	601	601	1758
Алюмініумкомбінат					
а) Алюміній	15	20	40	40	40
Коксохемкомбінат					
а) Кокс металургійний	700	1200	1500	1600	1950
б) Сірчана кислота	43	73	90	96	120
в) Добрива	43	73	90	96	120
Вогнетрив. матеріали					
а) Шамот	750	1200	1550	1800	1950

Крім цих основних видів продукції, Дніпрокомбінат випускатиме на кінець 2-ої п'ятирічки на десятки мільйонів карбованців спеціальної

інструментальної сталі, феромангану, сіліцію, хрому, а Коксохемкомбінат—ряд хемічних виробів, от як нафталін (6,4 тисяч тонн), амоніак (50 тисяч тонн), сульфатамонію (24,8 т. тонн), вугільна смола (67,5 т. тонн) тощо.

Вартість продукції усієї промисловости Запоріжжя досягає в 1937 р. 904,7 млн. крб. проти 171,2 млн. крб. в 1932 р. Цебто зростає в 5,3 рази, при чому, провідну ролю відіграє продукція Дніпрокомбінату, як народньо-господарським значенням самої продукції (металургія), так і питомою вагою вартости продукції та чисельністю зайнятих робітників (до 57%).

Продукція промисловости с.-г. машинобудівництва зростає на 133%, в тому числі завод „Комунар“—на 33%, ім. Енгельса—160%, ім. Шевченка—133%. Отже основним завданням цієї галузі є реконструкція виробництва на основі повного засвоєння устаткування та нової техніки виробництва.

Швидких темпів набирає розвиток метальообробної промисловости на основі місцевої сировини (сталь, вальцювання), а саме гуртова продукція зростає на 462%. Особливого розвитку набере завод „Інтернаціональ“ (зріст продукції в 11 разів) і майстерні НКШ та водного транспорту (зріст в 9,8 рази). У 2-й п'ятирічці передбачається збудувати новий сталедротяний завод.

У зв'язку з розгортанням протягом другої п'ятирічки капітального будівництва, об'ємом близько 0,8 млрд. крб., повстає проблема—забезпечити це будівництво відповідною базою місцевих будматеріалів коштом промислового використання наявних на території Запоріжжя природних матеріальних багатств. Тому виробництво місцевих будматеріалів має за пляном зрости в 1937 р. в 7,8 рази проти рівня 1932 року.

Наводимо дані про розвиток окремих галузей промисловости Запоріжжя.

(На млн. крб. та тисячах робітників).

Галузі промисловости	1932		1933		1937		1937 у % до 1932	
	Гуртова прод.	Кільк. робіт.	Гуртова прод.	Кільк. робіт.	Гуртова прод.	Кільк. робіт.	Гуртова прод.	Кільк. робіт.
1. Дніпрокомбінат .	12,7	12,3	111,6	24,6	453,4	47,7	3570 ¹⁾	388
2. Метальообробна .	130,6	15,3	169,9	16,8	334,5	20,4	256	133
В т.ч. с.-г. маш. буд	112,1	12,3	155,8	13,1	261,0	13,6	233	111
3. Вироб. буд матер.	1,6	0,8	5,8	2,8	12,5	5,1	781	637
4. Інші	21,3	2,9	48,1	4,1	104,3	6,5	396	224
Разом . .	171,2	31,3	321,4	48,3	904,7	79,7	527	263

Отже продукція промисловости зростає в 5,3 рази завдяки великій питомій вазі продукції Дніпрокомбінату, що вводиться в роботу в 2-й п'ятирічці; цей зріст підготовано величезним будівництвом і капіталовкладаннями 1-ої п'ятирічки.

Директива XVII партконференції про поліпшення матеріального рівня трудящих в 2, 3 рази знаходить свій вираз у пляні швидкого розвитку легкої промисловости Запоріжжя. Харчєсмакова промисло-

¹⁾ Дніпрокомбінат у 1922 р. працюватиме лише з 10/Х.

вість (без м'ясокомбінату) збільшує свою продукцію від 6,8 млн. крб. в 1932 р. до 21,3 млн. крб. в 1937 р., цебто в 3,1 рази, а швацька— в 5 разів. Намічаються збудувати взуттєву фабрику на 8-9 млн. пар взуття, м'ясокомбінат, мебльову фабрику, тощо.

Запоріжжя стає на кінець другого п'ятиріччя першорядним високо-індустріальним осередком союзного значення з мільярдною продукцією, з 91,2 тисячною армією зайнятих у промисловості робітників та обслужного персоналу.

Для нормального та безперебійного забезпечення промисловости Запоріжжя електроенергією у 2-ій п'ятирічці не вистачить енергії Дніпрельстану (особливо в літні місяці), що вимагатиме добувати нової теплоелектроцентралі (ТЕЦ), потужністю до 250 тис. кіловат.

Сільське господарство

Директиви XVII партконференції про побудову в 2-му п'ятиріччі соціалістичного суспільства та утворення умов для ліквідації протилежності між містом і селом, а також настанова про збільшення душевих норм постачання людності продуктів споживання в 2-3 рази, ставить перед сільським господарством ряд завдань, які в умовах Запоріжжя переломлюються так:

Широка можливість механізації та електрифікації сільського господарства на базі Дніпрельстану, можливість широкого застосування зрошення, тісний виробничий зв'язок сільського господарства з великою промисловістю та безпосередній реконструкційний вплив високо-індустріального центру—Запоріжжя—на соціально-економічну структуру сільського господарства району, утворюють надто сприятливі умови, для перетворення с.-г. району на кінець 2 п'ятирічки на зразок технічно досконалого великого соціалістичного сільсько-господарського виробництва, в якому с.-г. праця на ділі перетворюється на відміну індустріальної праці.

З закінченням Дніпровського будівництва, в Запоріжжі особливо великого розвитку набирає механізоване та електрифіковане городньо-молочарське господарство і зрошувальні культури, що обумовлюється вимогами місцевої промислової людности на продукти основних галузей, в першу чергу, на городину, ягоди й фрукти, а також м'ясо, молоко й молошні продукти. При широких іригаційних можливостях Запоріжжя можна ставити завдання, щоб продукцією інтенсивних культур забезпечити не тільки потреби місцевої людности за збільшеними в 2-3 рази нормами, але й дати також деякі лишки для постачання свіжої городини сусіднім районам (Донбас). Проте, це можливе при умові додаткових капіталовкладань з центральних джерел.

Розвиткові цих основних галузів треба підпорядкувати решту галузей сільського господарства; зокрема, передумовою виконання завдань у тваринництві є утворення міцної кормової бази, що вимагає структурних змін у рільництві району.

Тваринництво. Щоб забезпечити на 1937 р. свіжим молоком і продуктами його легкої переробки (кефір, сметана, сирки тощо) 470 тис. людности міста й району, по 200 літрів молока на душу на рік, кількість корів доводиться до 32093 голів (зріст на 74%), разом зі збільшенням продуктивности їх від 1800 літрів у 1932 р. до 3.500 літр. на кінець 2-го п'ятиріччя. Продуктами важкої переробки молока (масло й сир) Запоріжжя забезпечується на місці тільки частково; основну масу цієї продукції треба буде завозити з інших маслоробних та сироробних районів.

Основним джерелом постачання людності Запоріжжя м'яса має бути у 2-му п'ятиріччі свинарство, через що кількість свиней збільшується протягом п'ятиріччя на 288% (до 150490 голів). Одночасно поширюється також і м'ясововняне вівчарство та рішуче форсується кролівництво. Щоб поліпшити постачання міській людності м'ясопродуктів, на Запоріжжі за постановою Союзного уряду будується м'ясний комбінат.

Промгороди й сади. Під городи та інші інтенсивні культури будуть засвоєні протягом п'ятиріччя максимально можливі в умовах Запоріжжя площі, при чому всі основні городні площі будуть на зрошених землях. Окремим завданням ставиться використання під городи й сади придатних до зрошення площ у верхньому б'єфі Дніпра, в зв'язку з підняттям рівня води Дніпровною греблею.

Загальна площа інтенсивних культур збільшується протягом 2-го п'ятиріччя на 69% проти 1932 р., досягаючи в 1937 р. площі 17.500 га проти 10.385 га в 1932 р., при чому, площа зрошуваних городів збільшується від 2455 га до 5000 га і садків та ягідників від 1828 га до 5700 га.

Ця площа промгородів та інших інтенсивних культур забезпечує постачання людності Запоріжжя в таких розмірах:

городини	95%
картоплі ранньої	100%
садовини	65%

Це забезпечує збільшення норм споживання, в 2,5-3 рази на кінець п'ятиріччя. Зимову картоплю район переважно завозитиме з інших районів.

Рільництво. Перетворення тваринництва на провідну галузь сільського господарства району і розвиток городництва та садівництва обумовлюють значні зміни в структурі засівних площ, а саме: збільшення питомої ваги кормових та зернових фуражних культур коштом зменшення засівплощі харчових культур; проте, зменшення засівплощі харчових культур не веде до скорочення загальної продукції цих культур, бо скорочення площі засіву компенсується чималим підвищенням урожайності, а саме, пересічно на 62% проти 1932 року.

Структурні зміни, що відбудуться протягом 2-ої п'ятирічки в рільництві Запорізького району, яскраво ілюструє нижчеподана таблиця.

Площа обробки та посіву за культурами на 1932—37 р. (в тис. га)

КУЛЬТУРИ	1932	1937	1937 у % до 1932 р.	Питома вага	
				1932	1937
Загальна площа обробки	238,7	243,5	102,1	—	—
Всіх посівів,	216,5	220,0	102,0	100%	100%
у тому числі:					
жита, пшениці	77,0	60,0	78,0	35,6	27,3
ярих, зернових (без пшениці)	66,2	70,0	106,0	30,7	31,8
Всіх зернових:	143,2	130,0	92,0	66,3	59,1
Технічні	8,8	9,0	102,0	4,1	4,1
Кормові	44,3	52,0	133,0	20,4	26,8
Городи та баштани	20,0	28,0	110,0	9,2	10,0

Отже можливості для збільшення площі обробки й посіву вельми обмежені (102%). Питома вага зернових культур, зокрема харчових, в засівплощі зменшується на 7,2%, натомість зростає місце кормових культур та городів, що відповідає перебудові сільського господарства району в 2-й п'ятиріччі з зернового напрямку на молочно-городницько-садівницький.

У наслідок застосування агротехніки (сортозміна, угноєння, боротьба з шкідниками тощо), маємо досягти піднесення врожайності протягом п'ятиріччя на 60—65%.

У 2-й п'ятиріччі піднесення врожайності є справа першорядного значення, бо це є основний шлях подальшого збільшення продукції рільництва Запоріжжя.

Механізація сільського господарства. Завдання чималої інтенсифікації сільського господарства району, необхідність значного підвищення продукції при одночасному відході понад 19% с.-г. людности на роботу в промисловість, вимагають рішучого піднесення продукційності праці колгоспників та робітників радгоспів (до 3,5 раз) на базі широкої механізації основних процесів с.-г. виробництва.

2-га п'ятирічка ставить завдання механізувати до 1937 р. рільництво через повне охоплення його МТС (при стабілізації кінського поголів'я на рівні 1931 р.), що мають, крім сільського господарства обслуговувати й потреби комунального й іншого будівництва.

Динаміку, накреслюваного озброєння сільського господарства машинами, показує така таблиця:

	1932 р.	1937 р.
1. Трактори в НР	2100	8000
2. Двигуни в шт.	159	300
3. Автовантажні машини	—	500
4. Комбайни	4	160
5. Молотарки	108	200
6. Легкові машини	—	40

Крім того, енергетичною базою для механізації в тваринництві, городництві та садівництві має бути в основному електроенергія Дніпрельстану. Застосування електрики в рільництві провадитиметься також невеликими площами.

Транспортний вузол

Зростання промисловості В. Запоріжжя в 2-му п'ятиріччі, необхідність забезпечити нормальний товарообіг та потреби міської людности (412 тис. осіб) в засобах міського та приміського переїзду, а також розташованість В. Запоріжжя на великих залізничних та водних транспортних магістралях, — все це вимагатиме також відповідного розвитку В. Запоріжжя, як великого транспортного вузла.

Вантажообіг по залізничному вузлу В. Запоріжжя на кінець 2-го п'ятиріччя визначається орієнтовно в 47,1 млн. тонн, з яких 27,9 млн. тонн проходить вузол транспортом, і прибуття до вузла—14,9 млн. тонн та відправлення—4,3 млн. тонн. З 47,1 млн. тонн вантажообігу перевантаження з залізниці на воду ставить до 2,3 млн. тонн та з води на залізницю 0,2 млн. тонн. З 14,9 млн. тонн вантажообігу, що осідає в залізничному вузлі, залишається на Дніпрокомбінаті до 10,6 млн. тонн, а з 4,2 млн. тонн, що їх відправляють з залізничного вузла—3,3 млн. тонн, відправляє Дніпрокомбінат.

Річний пасажирний потік залізничного вузла на кінець п'ятиріччя (1937-1938 р.) має бути такий (в тис. осіб):

З а л і з н и ц і	Відправлення—прибуття		Транзит
	Дальній рух	Приміське спол.	
Катерининська	482,0	5028,0	1290,0
Південна	3200,0	4363,0	5622,0

Роботу водного вузла В. Запоріжжя на кінець 2-го п'ятиріччя (1938 рік) намічається в таких розмірах: вантажообіг по гавані з горішнього б'єфу—827 тис. тонн (крім передбачених перевозів вапняку з Гальганівки до 1.000 тис. тонн); по гавані долішнього б'єфу—2270 тис. тонн. Щодо перевозу пасажирів, то тут пасажирообіг по горішньому б'єфу становить 13,1 тис. на добу і подальшому б'єфу—5,625 тис. на добу (все разом з приміським сполученням).

Основні заходи, накреслені до здійснення протягом 2-го п'ятиріччя в галузі розвитку В. Запорізького водного вузла,—такі: ввід в експлуатацію шлюзів (перепускна спроможність до 2 млн. тонн у навігацію), закінчення будівництва гавані в горішньому б'єфі і збудування нової гавані в долішньому б'єфі.

Питання розвитку міського господарства

Виконання величезних завдань поширення промислової продукції Запоріжжя, потреба засвоєння передової техніки виробництва та нових складних процесів виробництва, зокрема по встановленій чорній та кольоровій металургії, технічна реконструкція машинобудівництва все це вимагатиме нової якості соціального обслуговування індустріальної людності.

Виходячи з настановлень XVII партконференції про рішуче поліпшення матеріально-побутових умов трудящих, В. Запоріжжя мусить піднести на відповідну височінь показники забезпечення людності житлом та впорядкуванням, реалізуючи вже в 2-гу п'ятирічку значну частину генерального плану розвитку соціалістичного міста В. Запоріжжя.

Про швидкий розвиток продукційних сил Запоріжжя, зокрема міста, говорить кількість активно працюючих, що досягає на кінець п'ятирічки 190,9 тис. осіб з продукційністю праці, що перевищує рівень 1932 р. втричі. Кількість міської людності виростає до 412 тис. осіб. Це вимагає значного житлобудівництва та капітальних вкладень у комунальні заклади та впорядкування.

У галузі житлобудівництва конкретні настановлення плану 2-го п'ятиріччя такі: доведено поресічного душевого забезпечення житлом коштом нового капітального будівництва, до 7,9 кв. мтр. на кінець п'ятирічки (1937 р.), проти 3,63 кв. мтр. на кінець 1932 р. або збільшення на 110% існуючих пересічних норм забезпечення житлом; причому, по основних підприємствах провідних галузей промисловості норми забезпечення житлом робітників буде доведений до 9 кв. метр. на душу.

Це вимагає засвоєння капіталовкладень протягом 2-го п'ятиріччя в сумі до 250 млн. крб., з обрахуванням щорічного здешевлення вар-

тості будівництва, що складає вартість побудови нових капітальних будинків, з загальною корисною житлоплощею в 2,320 тис. кв. мтр.

Реалізація накресленої програми нового житлобудівництва збільшує існуючий загальний житлофонд В. Запоріжжя майже в 3,5 рази з доведенням загальної кількості корисної житлоплощі на кінець п'ятиріччя (1/І-1938 р.) до 3264 тис. кв. мтр., проти наявних 983 тис. на початок другого п'ятиріччя.

Пляном житлобудівництва передбачено в основному побудову нових великих житло-комплексів з відповідальним розвитком сектору усупільнення побуту (ясла, дитмайданчики, кімнати—читальні, їдальні та інше).

В галузі комунального будівництва основні завдання 2-го п'ятиріччя складають: закінчення побудови головніших комунальних закладів, що початі будівництвом до 1933 р., дальший розвиток будівництва в галузі тепло і газифікації та дальше розгорнення будівельних робіт по інш. ланках комунального господарства, при чому, обсяг комунального будівництва в цілому відповідає схемі, накресленій генеральним пляном проектування В. Запоріжжя. Протягом 2-го п'ятиріччя передбачено закінчення побудови основних комунальних споруд—водогону, каналізації, трамвая, електросітки зі знижувальними підстанціями, дальший розвиток будівництва в галузі житло й газифікації, широке застосування заходів щодо санітарного оздоровлення міста та благоустрою (зелені насадження, брукування вулиць, тротуарів, мостів освітлення тощо).

Про зрушення в комунальному обслуговуванні людності В. Запоріжжя в 2-гу п'ятирічку свідчать нижченаведені показники:

Галузі ком. гос-ва.	один. вим.	1932	1933	1937
Виробка електроенергії	млн. квт.	25	65	340
Спожив. на душу (рік)	кільгод.	35	70	300
Довж. вологін. сітки	кіломет	95	115	175
Душов. забезп. на добу	літри	19	25	80
Довж. каналізац. сітки	кіломет	5	25	90
Душ. норм. облс. на добу	літри	3	10	50
Довж. трамв. колії (двоколійна)	кіломет	12,5	30	57
Кільк. перевозів на душу, на рік		37	100	250
Протяг забруков. вул.	‰ ‰	14	19	64
Житлоплоща В. Запоріжжя	тис. М²	983	416	3253
Душова забезпеченість	кв мтр	3,6	4,2	7,9
Обсяг капіталовкладень у житлово-комунальне господарство	млн. крб.	41,2	56,3	86,6

Отже в наслідок здійснення накресленого будівельного програму пересічні показники забезпечення населення міста комунальними послугами на кінець 2-го п'ятиріччя (1938 рік) буде рішуче збільшено проти рівня 1932 року. Так, у галузі електроспоживання—душове споживання електроенергії буде складати до 300 квт. на рік проти 35 квт 1932 року, або збільшення в 8,5 раз; водопостачання—збільшення в 3,8 раз (до 80 літрів на добу проти 9 1932 р.). Пересічну душову забезпеченість зеленими насадженнями буде збільшено в 5 раз, а з обрахунком захисної зони Дніпрокомбінату, в 15 раз (до 16,500 га зелених насаджень на терені В. Запоріжжя): виробничу спроможність закладів щодо санітарної очистки міста буде збільшено, коштом механізації, майже в 10 раз. Розвиток лазневого будівництва забезпечує збільшення пересічного обслуговування лазнями в 5,5 рази проти

Основна література до 2-ої п'ятирічки

І. Загальні питання планування та планування всього народного господарства

- Варейкис, И. М.—Основные задачи второй пятилетки. (Доклад об итогах XVII Всесоюз. конфер. ВКП(б) на собрании актива Воронежск. Организац. ВКП(б) 9 февр. 1932 г. Воронеж, 1932 г., стр. 53.
- І Всесоюзная Конференция по планированию научно-исследовательской работы 6—11 апреля 1931 г. Стенографический отчет. М. Л. Соцэкиз. 1931, стр. 431.
- Геолого-разведочные работы во второй пятилетки. Материалы конференции 12—24 апреля 1932 г. Вып. второй и пятый. М. Л. „Стандартизация и рационализация“. 1932 г., стр. 386—439.
- Грищенко, Ю. І. Основна настанова другої п'ятирічки.
2. Про забезпечення речами споживання в 2-й п'ятирічці. Харків. „Укр. роб.“ 1932 р., стр. 24.
- Бкин, И. М. академик.—Подготовка минерально-сырьевой базы для второй пятилетки.
- Доклад на Всесоюзном Совещании Госплана СССР по размещению производительных сил на вторую п'ятилетку. М. Л. НТИ, 1932 г., стр. 95.
- Активы к составлению второго пятилетнего плана народного хозяйства СССР 1933—1937 г.г.
- Итоги развития пром-сти за 1931 г. и задачи 1932 г. Тезисы по докладам, т. т. Молотова, Куйбышева и тов. Орджоникидзе на XVII Всесоюзной конференции ВКП(б). М. 1932.
- До 2-ої п'ятирічки УСРР. Полтава, ДВОУ 1931 р., 54 стор.
- Ельчин, Б. М.—Районное планирование на пороге второй пятилетки. К І-й Всесоюзной конференции по районному планированию, созываемой Госпланом СССР. М. Л. Госплан СССР 1932 г., 59 стр.
- Збірник резолюцій конференції по розміщенню продукційних сил у другій п'ятирічці.
- Всеукр. конференція в справі розміщення продукційних сил УСРР у 2-ій п'ятирічці Х.—„Господарство України“, ст. 99.
- Итоги XVII Партконференции № 4. Шесть условий тов. Сталина—гарантия победы. М.—Партиздат 1932 г., 32 стр.
- Итоги XVII Партконференции № 1. На подступах второй пятилетки. М.—Партиздат 1932 г. 40 стр.
- Итоги XVII Партконференции № 2. Вторая пятилетка. М.—Партиздат, 1932 г. 24 стр. 15 коп.
- Итоги XVII Партконференции № 3. Узловые участки социалистической промышленности. М. Партиздат 1932 г. 30 стр. 15 коп.
- К вопросу о технических сдвигах во второй пятилетке. Материалы. І. М. Партиздат. 1932 г.
- Ковалевский, Н. А.—Размещение производительных сил на территории СССР во второй пятилетке и Генплане. Часть І. Основные принципы социалистического размещения производительных сил. М. Гос. транспортное изд., 1932 г., стр. 79, 1 р. 25 коп.
- Косіор, С.—Створімо безклясове суспільство в другу п'ятирічку. Харків, „Пролетар“ 1932 р., стр. 15.
- Куйбышев, В.—Доклад Госплана СССР. о второй пятилетке на IX съезде профсоюзов. М.—Профиздат М. 1932 г. 29 стр. 12 к.
- Куйбышев, В. В.—О второй пятилетке. Доклад на XVII конференции ВКП(б). М. Партиздат, стр. 78.
- Куйбышев, В.—Про другу п'ятирічку. Доповідь на XVII конференції ВКП(б). „Про директиви до складання другого п'ятирічного плану народного господарства СРСР. (1933—1937)“. З дод. резолюції конференції. Х. „Пролетар“, 1932 р., стр. 54.

Леонтьев, А.—Друга п'ятирічка.
ДВОУ, Х.—Одесса 1932 р. 60 стр.

Людність та її розміщення в другій п'ятирічці. За ред. тов. Лапчинського. Всеукр. конференція по вивченню природних ресурсів та розміщенню продукц. сил у 2-ій п'ятирічці 5-V—13-V-1932 р.

Х. „Господарство України“ 1932 р., стор. 63.

Мехлис, Л.—Классовая борьба во 2-ой пятилетке.

М. Партийное изд. 1932 г., стр. 46.

Михайлов, Ф. А.—На подступах второй пятилетки.

М. ГИЗ. 1932 г., стр. 61.

Мишустин, Д.—За мощную технику социализма. Пути техн. реконструкции во второй пятилетке.

М.—ОГИЗ 1932 р., стр. 175.

Молотов, В.—Про другу п'ятирічку. Доповідь на XVII конференції ВКП(б) про директиви до складання другого п'ятирічного плану Народного господарства СРСР 1933—1937 г.г.

Харків, „Пролетар“. 1932 г., ст. 55.

Навстречу второй пятилетке. Краеведение на службу социалистического строительства. Сборник статей и материалов под ред. К. И. Гидлевского и В. Ф. Карпыча.

М. Л., Соцэкгиз, 1931 г., стр. 207.

О второй пятилетке.

Ростов Н/Д., „Северный Кавказ“, 1932 г., стр. 197.

Орджоникидзе, Молотова, Куйбишева (Доповіді). На історичному рубежі двох п'ятирічок.

Х. „Пролетар“, 1932 р. ст. 143.

Ориентировочный план на 2-ое пятилетие Академия Наук СССР. Совет по изучению производительных сил Союза ССР.

Л. 1932 г., стр. 77.

Основные указания к составлению Второго пятилетнего плана Народного Хо-

зяйства СССР (1933—1937).

М. Госплан СССР, 1932 г., стр. 114.

Резолюции конференции. 1-ая всесоюзн. конфер. по планированию научно-исследователь. работы. Вып. IX.

М. Л. Гос. соц. экон. изд. 1931 г., стр. 32.

Система показателей и формы таблиц к составлению второго пятилетнего плана Народного хозяйства СССР (1933—1937).

Выпуск I. Госплан СССР.

М. Л. „Стандартизация и рационализация“, 1932, стр. 108.

Система показателей и форм таблиц к составлению второго пятилетнего плана Народного Хозяйства СССР. 1933—1937).

Выпуск II, Госплан СССР.

М. Л. „Стандартизация и рационализация“, 1932, стр. 128.

Система показателей и формы таблиц к составлению второго пятилетнего плана Народного Хозяйства СССР (1933—1937).

Выпуск III. Госплан СССР.

М. Л. „Стандартизация и рационализация“, 1932 г., стр. 126.

Система показателей и формы таблиц к составлению второго пятилетнего плана Народного хозяйства СССР (1933—1937).

Выпуск IV. Госплан СССР.

Резолюции I Всесоюзной Конференции по планированию культурного строительства во втором пятилетии.

М. Учпедгиз. 1932 г., стр. 79.

М. Л. Стандартизация и рационализация“ 1932 г., стр. 194.

Узилевский, А.—Навстречу второй пятилетке.

Л. ГИЗ. 1931 г., стр. 21.

Шубриков, В. П.—О второй пятилетке и задачах 1932 г. (Доклад об итогах XVII Всесоюзн. партконференции на собрании Самарского партактива 10-II.

М.—Самара, 1932 г., стр. 24.

II. Промисловість

Астапов, Н. Слоним, Я.—Промышловая кооперация во второй пятилетке.

М. Л. Всесоюзн. Кооперат. Объединение. 1932 г., стр. 103.

Берлинер Д., Слонимский, Д.—Металлургия Донбасса. Доклады на 1-й Всеукраинской Конференции по Донбассу 5—9 сентября 1931 г.

Х., Хозяйство Украины“ 1932 г., стр. 33.

Боголюбов, В. А.—Получение ферровольфрама из шеслита и вольфрамита. Материалы Первой Всесоюзной Конфе-

ренции по ферросплавам. Вып. 1-й.

М. ОНТИ, 1932 г., стр. 38.

Бованенко, Дмитро — [Методологічні основи складання перспективних планів окремих галузей харчової промисловості]. (До складання другої п'ятирічки харчової промисловості).

Харків—Київ Вид-во НКПостачання УСРР. 1932 р., ст. 34.

Бондаревский, А. М.—Районирование переработки нефти во 2-м пятилетии.

Материалы к Всесоюзной топливной конференции.

М. Л. ГИЗ, 1932 г., ст. 35.

Вариант перспективного плана топливоснабжения СССР на второе пятилетие. Материалы к Всесоюзной Топливной Конференции.

М. Л. ГИЗ, 1932 г., стр. 158.

Гамм, А.—Обогащение Донецкого топлива. Доклад на 1-ой Всеукраинской Конференции по Донбассу 5—9 сентября 1931 г.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г., ст. 33.

Географическое размещение пищевой промышленности во 2-м пятилетии

М. Л. Снабтехизд. 1932 г., стр. 284.

До питань розміщення харчової індустрії у другій п'ятирічці.

Х. „Господарство України“ 1932 г., стор. 87.

Кириченко, М.—Подземная газификация в Донбассе. Доклады на 1-й Всеукраинской Конференции по Донбассу 5—9 сентября 1931 г.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г., ст. 19.

Легка промисловість України другої п'ятирічки. Всеукр. Конференція розміщення продукційних сил УСРР другої п'ятирічки 5—13-го травня 1932 р. За ред. Козіса.

Х. „Господарство України“, ст. 75.

Материалы к Всесоюзному Съезду по вопросам технической реконструкции дела связи и развития слаботочной промышленности.

От Президиума Оргбюро. Август 1932 г., стр. 27.

Матеріали до Конференції. Лісичанський Хемічний Комбінат.

Х. Лісхемкомбінат 1932 р., ст. 68.

Мухин, Майер, Кривко, Кадзевич. Труды к первой Всесоюзной Конференции Шахт-Новостроек. Вып. I.

М. Л. НТИ., 1932 г., стр. 48.

Нейман, Н.—План технической реконструкции переработки нефти и размещение нефтеперерабатывающих заводов во 2-м пятилетии.

Материалы к Всесоюзной топливной конференции.

М. Л. ГИЗ., 1932 г. стр. 31.

Новые виды кожсырья. Шкуры трески, зубатки и скота.

Центральный научно-исследовательский институт кожевенной промышленности.

М. Л. ГИЗ 1932 г., стр. 151.

Овчарек, Гусев, Мигай.—Старые и новые шахты Донбасса во 2-ое пятилетие. Доклады на I Всеукраинской

Конференции по Донбассу 5—9 сентября 1931 г.

Х. „Хозяйство Украины“ 1931 г., стр. 38.

Основные контрольные наметки развития бумажной пром-сти Украины во втором пятилетии.

Харьков, 1932 г., стр. 18.

Основные указания к составлению второго пятилетнего плана легкой промышленности СССР (1933—1937).

М.-Л., Гизлегпром., 1932 г., стр. 78.

Основные указания к составлению второго пятилетнего плана промышленности Наркомснаба СССР 1933—1937 г.г.

М.-Л. Снабтехиздат., 1932, стр. 15.

Перспективы развития Каменноугольной промышленности Донбасса на 2-ое пятилетие.

Доклады на 1-й Всеукраинской Конференции по Донбассу 5—9 сентября 1931 г.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г., ст. 30.

Перспективы развития металлургии и машиностроения в Донбассе на 2-ое пятилетие. Доклады на Всеукраинской Конференции по Донбассу от 5—9 сентября 1931 г.

Х. „Хозяйство Украины“, 1932 г. ст. 16.

Постановления 2-ой Конференции по Лисичанскому Химич. Комбинату.

Х. Стройуправление Лисхимкомбинат 1932 г., стр. 24.

Система показателей второго пятилетнего плана легкой промышленности СССР (1933—1937).

М.-Л. Гизлегпром., 1932 г., стр. 30.

Спиваковский А. О. и Козловский.—Оборудование поверхности рудников, задачи и перспективы его реконструкции. Материалы к Всесоюзной Топливной конференции.

М.-Л. ГИЗ, 1932 г. стр. 39.

Трифонов, Н. С.—Характеристика топливного режима предприятий народного хозяйства СССР, к вопросу о распределении топлива за годы истекающего пятилетия.

Материалы к Всесоюзной топливной конференции.

М.-Л., ГИЗ, 1932 г. стр. 73.

Труды IV Всесоюзной Геологической Конференции по цветным металлам. Вып. II. Медь и Никкель.

М.-Л. НТИ, 1932 г., стр. 245.

Труды IV Всесоюзной Геологической Конференции по цветным металлам. Вып. IV. Легкие металлы.

М.-Л. НТИ, 1932 г. стр. 93.

Угольный металлургический комбинат Украины во втором пятилетии. Материалы к докладу Укргосплана на Всесоюзной Конференции по размещению производительных сил.

Х., „Хозяйство Украины“ 1932 г., стр. 79.

Укрм'ясопромтрест. Перша Всеукраїнська конференція працівників м'ясної промисловости, відбулася 23—25 квітня 1932 р. у Києві. Збірка матеріалів на 1932 рік.

Х., 1932 р., ст. 48.

Хемія в другій п'ятирічці. Збірка статтів.

Х., „Господарство України“, 1932 р., ст. 70.

ЦНИГРИ во втором пятилетии.

Тезисы Центрального Научно-Исслед. Геолого-разведоч. Института.

Л. М. НТИ 1932 г., стр. 45.

Языков, В. А.—Получение Феррохрома из Уральских руд

Материалы к I Всесоюзной конференции по ферросплавам. Вып. IV.

М., ОНТИ, 1932 г., стр. 15.

III. Електрифікація

Выбор системы тока для электрификации железных дорог СССР. Сборник первый. Материалы к I Всесоюзной конференции по электрификации железных дорог СССР.

М. Л., ОГИЗ, 1932 г.

Гапошкин, Ф.—От гоэдро к Генплану.

М.-ОГИЗ, 1932 г., стр. 76.

Генеральный план электрификации СССР. Материалы к Всесоюзной конференции.

Т. I-й Энергоресурсы.

М.-Л. ГИЗ., 1932 г. стр. 479.

Генеральный план электрификации СССР. Материалы к Всесоюзной конференции. Т. II-ой Электрификация промышленности.

М.-Л., ГИЗ., 1932 г., стр. 394.

Генеральный план электрификации СССР. Материалы к Всесоюзной конференции. Т. III-й. Электрификация транспорта.

М.-Л., ГИЗ, 1932 г., стр. 303.

Генеральный план электрификации СССР. Материалы к Всесоюзной конференции. Т. IV. Сельское хозяйство.

М.-Л., ГИЗ., 1932 г. стр. 238.

Генеральный план электрификации СССР. Материалы к Всесоюзной конференции.

Том. V-й. Электрификация быта и Коммунального хозяйства.

М.-Л. ГИЗ. 1932 г., стр. 113.

Генеральный план электрификации СССР. Материалы к Всесоюзной конференции.

Том VI. Энергооборудование.

М.-Л. ГИЗ. 1932 г. стр. 363.

Генеральный план электрификации СССР. Материалы к Всесоюзной Конференции.

Том VII. Станции и сети.

М.-Л. ГИЗ 1932 г., стр. 241.

Генеральный план электрификации СССР. Том VIII. Часть первая: Сводный план электрификации.

М.-Л. ГИЗ 1932 г. стр. 855.

Материалы ко 2-му пятилетнему плану электропромышленности сильных токов 1933—1937 г. г. I-й Концентр, т. I текст. Москва 1932 г.

Материалы ко 2-му пятилетнему плану электропромышленности сильных токов 1933—1937 г. г. I-й концентр т. II. Таблицы.

Москва 1932 г.

Резолюции Всесоюзной Конференции по составлению генерального плана электрификации СССР.

М.-Л. ГИЗ 1932 г., стр. 110.

IV. Сільське господарство

Итоги первого совещания хозяйственников совхозов и трестов НКЗ РСФСР.

М.-Л. Сельхозгиз. 1932. стр. 103.

Кочергин, С. Ф.—Технічні культури як сировинна база промисловости України в 2-му п'ятиріччі.

Х., „Господарство України“ стр. 59.

Лісове господарство та лісова промисловість у 2-й п'ятирічці. За ред. Дашкевича. Всеукраїнська конференція в справі розміщення продукційних сил УСРР у 2-й п'ятирічці.

Х., „Господарство України“ 1932 р., стр. 75.

Материалы к составлению пятилетнего плана механизации Сельского хозяйства СССР 1933—37 г. г.

Бюро пятилетки НКЗ СССР. Всесоюз. Институт Механизации и Электрификации Сельского Хозяйства НКЗ СССР.

М.-Л. Сельхозгиз. 1932 г., стр. 89.

Переверзев, Н. С.—За одну треть посевной площади мира.

На подступах к новой сельскохозяйственной пятилетке.

Л. Сельхозгиз. стр. 63.

Плешков, П.—Животноводство во второй пятилетке.

М.—Сельколхозгиз. 1932 г., стр. 53.

Производственные типы МТС во второй пятилетке.

Научно - исследовательский институт Колхозцентра СССР.

М.—ГИЗ. 1932 г., стр. 292.

Сільське господарство України. Всеукраїнська конференція в справі розміщення продукційних сил УСРР у 2-й п'ятирічці. За ред. Березікова.

Х. „господарство України“ 1932 г., стр. 71.

Соколов, М. М.—Совхозы во 2-й пятилетке.

М.—Сельколхозгиз. 1932 г., стр. 45.

Соціалістична реконструкція сільського господарства. (Підсумки 1931 року, план на 1932 рік і перспективи в другому п'ятиріччі). Збірка статей і матеріалів.

Х. „Пролетар“ 1932 р., ст. 75.

Удалов, А.—Что даст промышленность сельскому хозяйству во второй пятилетке.

М. „Сельколхозгиз.“ стр. 16.

Чешков, А. Ф.—Задачи МТС во второй 5-летке. Всесоюзная Академия с.-х. Наук им. Ленина.

М.-Л. Сельколхозгиз. 1932 г., стр. 47.

В. Транспорт

Исаков, И. Ф.—Железнодорожный транспорт СССР во второй пятилетке.

Л. Трансиздат. 1932 г., стр. 45.

Кривицкий, Ю.—Транспорт на подступах во второй пятилетке.

М.—Партиздат, 1932 стр. 38.

Материалы 1 Всесоюзной конференции по реконструкции транспорта.

Вып. I. М. Госплан СССР, стр. 126.

Материалы 1 Всесоюзной конференции по реконструкции Транспорта.

Вып. II. М. Госплан СССР 1932 г. стр. 111.

Материалы 1 Всесоюзной Конференции по реконструкции транспорта.

Вып. III. М. Госплан СССР 1932 г., стр. 126.

Транспорт України у 2-й п'ятиріччі. Всеукраїнська Конференція в справі розміщення продукційних сил УСРР у 2-й п'ятиріччі.

Х. „Господарство України“ 1932 г. стр. 58.

VI. Окремі республіки та області

А. УСРР

а) Вінницька область

Перший варіант другої п'ятирічки сільського господарства (1933—1937). Вінницька Обласна планова комісія.

Вінниця 1932 р., ст. 9.

б) Донецька область

Битюков, Гуревич, Захер—Энергоснабжение Донбасса. Доклад на 1-й Всеукраинской конференции по Донбасу 5—9 сентября 1931 г.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г. стр. 53.

Громосов, Злотник, Лур'є—Охрана здоров'я в Донбасі в другій п'ятирічці. (За матеріалами конференції для планування Нар. Госп. та соц. культ. будівництва Донбасу в другій п'ятирічці).

Х. „Господарство України“ 1932 г., стр. 76.

Культурно-бытовое строительство в Донбассе. Коммунальное хозяйство и жилищное строительство в Донбассе.

Перспективы на 2-ое пятилетие. Доклады на 1-ой Всеукраинской конференции по Донбасу 5—9 сентября 1931 года.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г., стр. 37.

Перспективы Донбасса на второе пятилетие 1933—1937 г.г. Часть 1-ая.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г., стр. 265.

Перспективы Донбасса на второе пятилетие 1933—1937 г.г. Часть II.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г. стр. 343.

Природные ресурсы Донбасса и их использование. Доклады на 1-й Всеукраинской конференции по Донбасу 5—9 сентября 1931 г.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г., стр. 12.

Резолюции Всеукраинской конференции по Донбасу: (Со вступительной речью Дудника, А. М. „Задачи второй пятилетки в Донбассе“).

Х. Государственная плановая комиссия УССР, „Хозяйство Украины“, стр. 63.

Ульмер—Перспективы водоснабжения Донбасса. Доклады на 1-й Всеукраинской Конференции по Донбасу 5—9 Сентября 1931 г.

Х. „Хозяйство Украины“ 1932 г., 40 стр.

в) Київська область

Матеріали другої п'ятилітки Київської області. Вип. I. Промисловість. Київська обласна плянова комісія.

Київ. 1932 р., стр. 147.

Проблеми другої п'ятилітки Києва. Збірка I. Київ, 1932 г. ст. 59.

г) Одеська область

Матеріали к первому варианту второй пятилетки (1933—1937 г.г.) по г. Одессе и пригородному району.

Изд. Городской плановой комиссии 1932 г., стр. 92.

Матеріали до Першої обласної енергетичної конференції Одеської області №№ 4, 5 і резолюції конференції.

Одесса. 1932 р.

Тези до Одеської обласної конференції вивчення природних ресурсів та розміщення виробничих сил (Червень 1932 року).

Одеська обласна плянова комісія. Одеса, 1932 р.

и до Одеської обласної конференції вивчення природних ресурсів та розміщення виробничих сил (Червень 1932 р.

Одеська обласна плянова комісія 1932 р.

г) Харківська область

Плян сільського господарства Харківської приміської смуги на друге п'ятиріччя (1933—1937 р. р.). Вип. другий. Матеріали до першого варіанту другого п'ятирічного пляну господарського та національно-культурного будівництва. м. Харкова й його приміської смуги.

Х. Харківська міська рада 1932 р. ст. 100.

План жилищного и коммунального строительства г. Харькова и его пригородной зоны—Второе пятилетие (1933—37 г. г.) Ч. I. Матеріали к I варианту второго пятилетнего плана хозяйственного и национально-культурного строительства г. Харькова и его пригородной зоны.

Х. Город. план. комиссия 1932 г., стр. 181.

План жилищного и коммунального строительства г. Харькова и его пригородной зоны—Второе пятилетие (1933—37 г. г.) Ч. II и III. Матеріали к I варианту второго пятилетнего плана Хозяйственного и национально-культурного строительства г. Харькова и его пригородной зоны.

Х. Городская плановая комиссия—1932 г. стр. 181.

Б. РСФРР.

а) Ленінградська область

Ленинград и область в 1932 году по данным народно-хозяйственного плана на 1932 г. На подступах ко второй пятилетке.

М.—Л., Гос. экон. изд. 1932 г., стр. 157.

Мурман. Природные ресурсы. Горное дело. Рыбные промыслы. Основные проблемы Хоз. строительства Мурмана во 2-ой пятилетке. Ленинградская областная плановая комиссия.

М.—Л. ОГИЗ. 1932 г., стр. 136.

Основные указания к составлению второго пятилетнего плана народного хозяйства Ленинградской области. 1933—1937 г. г. Ленингр. областная плановая Комиссия.

Л. 1932 г., стр. 82.

Предварительные материалы о развитии основных отраслей народного хозяйства Ленинградской области во втором пятилетии.

Л., Обплан. 1932 г., стр. 157.

б) Московська область

Московская Область. Серия третья. Проблемы социалистической реконструкции. Вып. второй. Размещение производительных сил во второй пятилетке, М. Мособлплан, 1932 г., стр. 272.

Московская область. Серия третья. Проблемы социалистической реконструкции. Вып. второй. Размещение производительных сил во второй пятилетке.

М. Мособлплан. 1932 г. стр. 272.

Первая Московская областная научная Конференция по Общественному питанию 4 и 5 марта 1931 г.

Доклады, прения по ним и резолюции подготовили к печати секретари конференции Бархан и Бычков.

М.—Л. ГИЗ 1932 г. стр. 118.

в) Сибірський край

Матеріали к плану народного хозяйства и культуры Западной Сибири на 1932 г. К 3-му пленуму Крайисполкома 1/IV созыва.

Новосибирск, Запсиботдел. ОГИЗ 1932 г., стр. 235.

г) Північно-Кавказський край

Северо-Кавказский Край. Плановая Комиссия. Доклад Северо-Кавказской Краевой Плановой Комиссии на Всесоюзной Конференции по размещению производительных сил СССР во второй пятилетке.

М. Севкавплан. 1932 г., стр. 19.

г) Середньо-Волзький край

Брыков, А. П.—Новая пятилетка Средней Волги. Доклад на 1-й краевой партконференции. Госуд. Издат. Средне-Волжского Краевого от.

М.—Самара 1930 г., стр. 79.

д) Урал

Налетов, А. Ф.—Матеріали к генеральному плану электрификации Урала. Научно-исследовательский институт энергетики.

М. ОГИЗ. 1932 г., стр. 111.

З М І С Т

	Стор.
М. Хатаєвич — За зміцнення колгоспів, за опанування агротехніки . .	3
І. Злотнік — На фронті радянської охорони здоров'я	18
Н. Токарев — До питання про реконструкцію залізорудної промисловості Криворіжжя	36
Б. Міронов — Технічно-економічні проблеми електрифікації у 2-му п'ятиріччі	56
Б. Шульман — Найближчі завдання буровугільної промисловості УСРР .	80
В. Ковалівська — Характер металоспоживання промисловості України за перше півріччя 1932 р.	96
І. Мовшевич — Перспективи використання Маріупільських нефелінів у склівному виробництві на Україні.	109
Г. Міронов — Про один невдалий проект	115
Б. Шульман — З приводу „критики“ т. Милонова	118
С. Крамер — Про одну неробочу гіпотезу	121
М. Штихно та Е. Басензон — Основні контури розвитку Запоріжжя в другому п'ятиріччі	126
Основна література до 2-ої п'ятирічки	137

РЕДКОЛЕГІЯ: Анісімов А. О., Березіков В. С., Крижов Л. В.,
 Наумов Д. Б., Супоницький Ш. І., Тун Я. А. (відпов. редактор.),
 Яновська Н. Е. (відп. секр.), зав. ред. Каплан Д. А.

**Д Е Р Ж А В Н Е
П Л Я Н О В О - Е К О Н О М І Ч Н Е
В И Д А В Н И Ц Т В О**

„ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ“

Харків, 22, буд. Держпрому, 6-й під'їзд

До цього часу немає на Україні систематизованого наочного матеріалу, який би відбивав величезні досягнення Української Соціалістичної Радянської Республіки у всіх галузях культурного та народньо-господарчого будівництва

Державне Планово-Економічне Видавництво
„ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ“ видало

**А Л Ь Б О М
„СОЦІЯЛІСТИЧНЕ
БУДІВНИЦТВО
НА УКРАЇНІ
ЗА 15 РОКІВ
Ж О В Т Н Я“**

АЛЬБОМ видруковано 7 фарбами, має 80 карток, коштує в коленноровій оправі карбованц.

Зміст альбому:

- 1) Зведена частина. 2) Електрифікація. 3) Важка промисловість. 4) Легка і харчова промисловість. 5) Промислова операція. 6) Транспорт. 7) Сільське господарство. 8) Комунальне господарство. 9) Житлове господарство. 10) Товарообіг. 11) Соцікультурне будівництво (народна освіта). 12) Охорона здоров'я. 13) Праця та кадри. 14) Бюджет.

АЛЬБОМ МОЖЕ СЛУЖИТИ ПОСІБНИКОМ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІКИ УСРР

Через художнє оформлення альбому останній може бути ужитий для преміювання

Державне План.-Економ. В-во
„ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ“

ПОВІДОМЛЯЄМО,

що строк Впередплати закінчився.

**Щоб запобігти при-
пинення надсилки Вам**

== ЖУРНАЛУ ==

„Господарство України“

просимо переказати нам поштою

Карб. 30 Карб.

== за 1933 рік ==

*НАША АДРЕСА: Харків, 22, буд. Держпрому,
б під'їзд Видавництва „Господарство України“*

— Про переказ грошей просимо нас повідомити —

Ціна 3 крб.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ Й ВИДАВНИЦТВА:

ХАРКІВ, БУДИНОК ДЕРЖПРОМИСЛОВОСТИ

Під'їзд 6, поверх 3.